

Міністерство освіти і науки України
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка

Кафедра дошкільної освіти

Манжелій Н. М.

ПЕДАГОГІКА СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ

Полтава – 2021

УДК 37. 018.1(075. 8)

Педагогіка сімейного виховання: навчально–методичний посібник для студентів спеціальності 012 Дошкільна освіта /уклад.: Н. М. Манжелій. Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка. 2021. 72 с.

Посібник містить методичне забезпечення курсу «Педагогіка сімейного виховання»: робочу програму навчальної дисципліни, плани практичних занять та методичні рекомендації до самостійної роботи; тестові завдання, орієнтовний перелік питань до заліку, тематику курсових робіт та рефератів, список рекомендованої літератури.

Адресований для студентів спеціальності 012 Дошкільна освіта.

Рецензенти:

Починок Є. А., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової освіти, природничих і математичних дисциплін та методик їх викладання Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка.

Королюк С. В., кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри менеджменту Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти ім. М.В.Остроградського.

Затверджено на засіданні кафедри дошкільної освіти ПНПУ імені В. Г. Короленка, протокол № 14 від 13 квітня 2021 року

Затверджено вченою радою ПНПУ імені В. Г. Короленка, протокол № 11 від 29 квітня 2021 року

ЗМІСТ

Передмова.....	4
Робоча програма навчальної дисципліни «Педагогіка сімейного виховання».....	6
Плани практичних занять та методичні рекомендації до самостійної роботи.....	18
Завдання для модульного та семестрового контролю.....	52
Орієнтовна тематика рефератів та курсових робіт.....	66
Список рекомендованої літератури.....	69

Передмова

Стан суспільства, оновлення усіх сфер його соціального та духовного життя, модернізація системи вищої освіти України передбачають якісно нову підготовку педагога ХХІ століття у галузі дошкільної освіти. Сучасний вихователь дітей дошкільного віку – це професіонал, який орієнтується у наукових досягненнях, в інноваціях, володіє різними технологіями розвитку, навчання і виховання дітей, здатний до саморозвитку, самовдосконалення, самомоделювання у різних сферах життєдіяльності, в тому числі і професійній. Необхідність покращення теоретичної і практичної підготовки студентів в педагогічних закладах вищої освіти зумовлена реформуванням змісту дошкільної освіти, поглядом на дитину, як найвищу цінність, що орієнтує вихователів використовувати у педагогічній практиці нові методи, засоби, технології навчання і виховання.

Кожен педагог відповідно до своїх посадових обов'язків зобов'язаний здійснювати пропедевтичну та психолого-педагогічну роботу з родиною, а за необхідності надавати професійну допомогу сім'ям. Якість цієї роботи може значно підвищитись за умов оволодіння майбутнім фахівцем необхідними знаннями та відповідними навичками.

Навчальна дисципліна «Педагогіка сімейного виховання» розкриває сучасні наукові уявлення про сім'ю, як первинне середовище соціалізації особистості, зорієнтована на забезпечення студентів знаннями про специфіку сімейного виховання, роль батьків та інших членів родини у формуванні особистості дитини, особливості статевої ідентифікації хлопчиків і дівчаток та врахування гендерного аспекту у сімейному вихованні; методи і засоби педагогічного впливу батьків на дітей та доцільність їх використання; шляхи та методи попередження і усунення сімейних конфліктів; сучасні методи вивчення сім'ї та досвіду сімейного виховання; причини, що породжують

недоліки сімейного виховання та шляхи підвищення педагогічної культури батьків.

Вивчення навчальної дисципліни дає можливість розширити знання студентів з питань сімейного виховання, підготувати їх до свідомого виконання батьківських функцій та вміння працювати з батьками з метою підвищення їх педагогічної культури, формувати правильне та відповідальне ставлення до виховання дітей, попередження та уникнення можливих помилок і недоліків у процесі сімейного виховання.

Викладання курсу «Педагогіка сімейного виховання» передбачає лекції та практичні заняття, які забезпечують формування ґрунтовних знань основ сімейного виховання. Ефективною формою навчальної діяльності студентів є практичні заняття, успішність проведення яких сприяє поглибленню і закріпленню теоретичних знань, розвитку навичок практичної діяльності, дає можливість обмінюватись думками, порівнювати різні точки зору, робити висновки, систематизувати та узагальнювати отриману інформацію.

У навчально-методичному посібнику розкривається загальна логіка вивчення і проведення практичних занять: тема, мета, план, рекомендована література, завдання для самостійної роботи, запитання для самоконтролю, а також методичні вказівки, які допоможуть майбутнім вихователям більш ґрунтовно засвоїти навчальний матеріал. Представлені завдання для модульного і семестрового контролю дають можливість визначити рівень оволодіння студентами навчальним матеріалом, сприяють його систематизації, а також виявити прогалини у знаннях, уміннях, навичках та забезпечать їх своєчасне коригування.

Значна увага у процесі опанування навчальної дисципліни приділяється питанням самостійної підготовки майбутніх фахівців, у ході якої опрацьовується додаткова література, виконуються практичні завдання, реферати, курсові роботи, створюються презентації, наукові проекти. Така

побудова курсу надає можливість студентам повноцінно оволодіти компетентностями щодо вирішення проблем сім'ї та сімейного виховання.

Даний навчально – методичний посібник призначений для якісної підготовки до практичних занять та виконання самостійної роботи з дисципліни «Педагогіка сімейного виховання» для студентів стаціонарної та заочної форми навчання спеціальності 012 Дошкільна освіта.

Робоча програма навчальної дисципліни

«Педагогіка сімейного виховання»

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 7	Обов'язкова / вибіркова	
	Рік підготовки:	
	2,3	2,3
Загальна кількість годин – 210	Семестр	
	4,5	4,5
Кількість змістових модулів (за умов поділу) – 2	Лекції	
	<i>34год.</i>	<i>10 год.</i>
	Семінарські заняття	
	<i>год.</i>	<i>год.</i>
	Практичні заняття	
	<i>38год.</i>	<i>10 год.</i>
	Лабораторні заняття	
	<i>год.</i>	<i>год.</i>
	Самостійна робота	
	<i>108год.</i>	<i>160год.</i>
Вид підсумкового контролю: залік		
Мова навчання	Українська	

Мета вивчення навчальної дисципліни: розширити знання студентів з питань сімейного виховання, підготувати їх до свідомого виконання батьківських функцій та вміння працювати з батьками з метою підвищення їх педагогічної культури, формувати правильне та відповідальне ставлення до виховання дітей, попередження та уникнення можливих помилок і недоліків у процесі сімейного виховання.

Передумови для вивчення навчальної дисципліни: загальна педагогіка, загальна психологія, дошкільна педагогіка, основи педагогічної майстерності.

Очікувані результати навчання з дисципліни:

1. Пояснювати роль сім'ї та її вплив на виховання дітей, аналізувати та оцінювати виховний потенціал сім'ї.
2. Аналізувати педагогічні проблеми сучасної сім'ї та можливі шляхи їх вирішення.
3. Знати основи еволюції шлюбно-сімейних відносин, особливості життєвого циклу сім'ї, функції сім'ї, чинники дестабілізації шлюбно-сімейних відносин і вміти використовувати методи дослідження сім'ї в професійній діяльності.
4. Використовувати доцільні форми, методи і засоби виховання дітей в умовах сім'ї.
5. Володіти психолого-педагогічними знаннями основ взаємодії з членами родини та закладами дошкільної освіти.
6. Прагнути реалізувати індивідуально–персонізовану модель педагогічної взаємодії з батьками з метою цілісного педагогічного впливу на дитину.

Критерії оцінювання результатів навчання:

Сума балів, накопичених студентом у процесі вивчення навчальної дисципліни	Рівень досягнення студентом запланованих результатів навчання з навчальної дисципліни
90-100	Студент демонструє високий рівень досягнення кожного із запланованих результатів навчання, що засвідчує його безумовну готовність до подальшого навчання та/або професійної діяльності за фахом
75-89	Студент виявляє достатній рівень досягнення кожного із запланованих результатів навчання та готовий до подальшого навчання та/або професійної діяльності за фахом
60-74	Студент виявляє мінімально достатні для подальшого навчання та/або професійної діяльності за фахом результати навчання.
35-59	Рівень наявних результатів навчання є недостатнім для подальшого навчання студента та/або його професійної діяльності за фахом.
0-34	Результати навчання відсутні.

Засоби діагностики результатів навчання: усне опитування, експрес-опитування, письмові словникові роботи, перевірка виконання практичних завдань, складання тестів і кросвордів до кожної теми, модульна контрольна робота.

Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль № 1.

Сім'я як соціальний інститут становлення і розвитку особистості.

Тема 1. Сімейна педагогіка в системі педагогічних наук. Поняття про сімейну педагогіку. Зв'язок сімейної педагогіки із іншими науками. Джерела сімейної педагогіки.

Тема 2. Характеристика сім'ї як інституту виховання в умовах сьогодення. Становлення і розвиток сім'ї як соціально інституту. Законодавчі акти про сім'ю. Стратифікація суспільства та її вплив на сучасну сім'ю. Особливості сучасної сім'ї. Функції сім'ї. Методи вивчення сім'ї.

Тема 3. Виховання дітей у сім'ї. Вплив сім'ї на розвиток дитини. Основні напрями виховання дітей в сім'ї. Методи виховання дітей в сім'ї. Педагогічні умови успішного виховання дітей в сім'ї.

Тема 4. Виховний потенціал сім'ї. Поняття про виховний потенціал. Типи сімей, їх виховний потенціал. Виховання дітей у неповній сім'ї. Особливості виховання дітей у прийомній сім'ї. Специфіка виховання у сім'ї близнюків. Особливості виховання дівчинки у сім'ї. Особливості виховання хлопчика у сім'ї. Вплив сімейного неблагополуччя на формування особистості дитини.

Тема 5. Роль батьків та близьких родичів у вихованні дітей. Авторитет батьків як чинник успішного виховання дітей у сім'ї. Види авторитету. Вплив матері на виховання дитини. Роль батька у виховання дитини. Роль бабусі та дідуся у вихованні дітей. Підготовка дитини до шкільного навчання в умовах сім'ї.

Змістовий модуль 2.

Родинно-сімейне виховання в Україні та закордоном.

Тема 1. Особливості виховання дітей в українській сім'ї. Виховний ідеал української сім'ї. Методи розумового, трудового, морального виховання

дітей в українській сім'ї. Народні звичаї, пов'язані з народженням та вихованням дітей.

Тема 2. Організація естетичного, трудового, фізичного виховання дитини в сім'ї. Засоби естетичного розвитку дітей різного віку в умовах родини. Трудове виховання дитини у родині. Умови ефективно організації різних видів праці дітей у сім'ї. Фізичне виховання дошкільників у сім'ї. Особливості виховання гіперактивної дитини у сім'ї.

Тема 3. Негативні тенденції у процесі сімейного виховання. Проблеми жорстокого поводження з дітьми в колі сім'ї. Типи жорстокості до дітей та їх характеристика. Насильство до дітей, причини та шляхи його попередження. Вплив негативного ставлення в родинному середовищі на емоційний світ дошкільника. Проблема розлучень та їх вплив на формування особистості дитини. Можливості вирішення протиріч між батьками і дітьми.

Тема 4. Організація дозвілля дітей в умовах сім'ї. Соціальна сутність дозвілля. Види сімейного дозвілля з дітьми дошкільного віку. Можливості організації і проведення сімейного оздоровчого дозвілля.

Тема 5. Зарубіжний досвід виховання дітей у сім'ї. Особливості виховання дітей в японській сім'ї. Виховання дітей в англійській сім'ї. Виховання дітей в американській сім'ї. Виховання дітей у корейській сім'ї. Виховання дітей у французькій сім'ї. Виховання дітей у німецькій сім'ї.

Тема 6. Педагогічна культура батьків. Поняття про педагогічну культуру. Організація та методичні аспекти формування педагогічної культури батьків. Психолого–педагогічна освіта батьків.

Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин									
	Денна форма					Заочна форма				
	Лекції	Практ./ Лаборат.	Семінар. заняття	Самост. робота	Теми узагальнен. лекцій	Лекції	Практ./ Лаборат.	Семінар. заняття	Самост. робота	
Змістовий модуль № 1										
Тема 1. Сімейна педагогіка в системі педагогічних наук.	2	2		8					10	
Тема 2. Характеристика сім'ї як інституту виховання в умовах сьогодення.	4	4		8					12	
Тема 3. Виховання дітей у сім'ї.	4	4		10	Тема 1. Характеристика сім'ї як інституту виховання в умовах сьогодення.	4			12	
Тема 4. Виховний потенціал сім'ї.	4	4		10		2			12	

Тема 5. Роль батьків та близьких родичів у вихованні дітей.	4	4		10			2		12
Разом за модуль	18	18		46		6	2		58
Змістовий модуль № 2									
Тема 1. Особливості виховання дітей в українській сім'ї.	2	2		9					14
Тема 2. Організація естетичного, трудового, фізичного виховання дитини в сім'ї.	2	2		8			2		15
Тема 3. Особливості виховання обдарованих дітей в умовах сім'ї		4		9			2		15
Тема 4. Негативні тенденції у процесі сімейного виховання.	4	4		9	Тема 2. Негативні тенденції у процесі сімейного виховання	2			15

Тема 5. Організація дозвілля дітей в умовах сім'ї	2	2		10			2		14
Тема 6. Зарубіжний досвід виховання дітей у сім'ї	4	4		10		2	2		15
Тема 7. Педагогічна культура батьків.	2	2		7					14
Разом за модуль	16	20		62		4	8		102
Підготовка до екзамену				30					30
Усього годин	34	38		138		10	10		190

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
1	Сімейна педагогіка в системі педагогічних наук.	2	
2	Характеристика сім'ї як інституту виховання в умовах сьогодення.	4	
3	Виховання дітей у сім'ї.	4	
4	Виховний потенціал сім'ї.	4	
5	Роль батьків та близьких родичів у вихованні дітей.	4	2
6	Особливості виховання дітей в українській сім'ї.	2	
7	Організація естетичного, трудового, фізичного виховання дитини в сім'ї.	2	2
8	Особливості виховання обдарованих дітей в умовах сім'ї.	4	2
9	Негативні тенденції у процесі сімейного виховання.	4	
10	Організація дозвілля дітей в умовах сім'ї.	2	2
11	Зарубіжний досвід виховання дітей у сім'ї.	4	2
12	Педагогічна культура батьків.	2	
	Разом	38	10

Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
1	Сімейна педагогіка в системі педагогічних наук.	8	10
2	Характеристика сім'ї як інституту виховання в умовах сьогодення.	8	12
3	Виховання дітей у сім'ї.	10	12
4	Виховний потенціал сім'ї.	10	12
5	Роль батьків та близьких родичів у вихованні дітей.	10	12
6	Особливості виховання дітей в українській сім'ї.	9	14
7	Організація естетичного, трудового, фізичного виховання дитини в сім'ї.	8	15
8	Особливості виховання обдарованих дітей в умовах сім'ї.	9	15
9	Негативні тенденції у процесі сімейного виховання.	9	15
10	Організація дозвілля дітей в умовах сім'ї.	10	14
11	Зарубіжний досвід виховання дітей у сім'ї.	10	15
12	Педагогічна культура батьків.	7	14
	Разом	108	160

Форми поточного та підсумкового контролю

Поточний контроль: усне опитування, експрес-опитування, перевірка самостійної роботи, письмові самостійні словникові роботи, перевірка

виконання практичних завдань, модульна контрольна робота у тестовій формі; підсумковий контроль: залік.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

залік

Поточний, модульний контроль та самостійна робота										Сума	
Змістовий модуль №1					Змістовий модуль № 2						Сам. Роб.
T1	T2	T3	T4	МКР	T6	T7	T8	T9	МКР	30	100
5	5	5	5	15	5	5	5	5	15		

Шкала оцінювання успішності студентів

Сума балів за всі види навчальної діяльності за 100-бальною шкалою	Форма семестрового контролю <i>екзамен</i>	Форма семестрового контролю <i>залік</i>
	Значення оцінки	Значення оцінки
90 – 100	відмінно	зараховано
75-89	добре	
60-74	задовільно	
35-59	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Інструменти, обладнання та програмне забезпечення: мультимедійні презентації, підручники, посібники.

ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1

ТЕМА: СІМЕЙНА ПЕДАГОГІКА У СИСТЕМІ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК

МЕТА: сформувати у студентів поняття про сімейну педагогіку як галузь педагогічної науки, її зв'язок з іншими науками, розуміння джерел сімейної педагогіки, розвивати педагогічне мислення, виховувати педагогічну культуру та культуру розумової праці.

I. ОБГОВОРЕННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ ПИТАНЬ.

1. Поняття про сімейну педагогіку.
2. Зв'язок сімейної педагогіки із іншими науками.
3. Джерела сімейної педагогіки.

II. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.

1. Ознайомтесь із одним із журналів, у якому висвітлюються питання сімейного виховання, підготуйте його рекламу, із захистом якої виступіть на практичному занятті.
2. Доберіть 3–4 педагогічні ситуації, які стосуються виховання дітей в умовах сім'ї і розв'яжіть їх.
3. Зробіть схему, яка б відображала зв'язки сімейної педагогіки з іншими науками.

Методичні рекомендації: при підготовці до практичного заняття важливо схарактеризувати сімейну педагогіку як галузь педагогічної науки, яка розглядає особливості виховання дітей в умовах сім'ї, показати особливості виховання дітей в закладах дошкільної освіти та родині. Важливо наголосити на методах, принципах, які використовуються в сімейному вихованні.

Сучасну сім'ю вивчають такі науки, як філософія, демографія, соціологія, юриспруденція, етика, історія, етнографія, медицина, генетика, педагогіка, фамілістика. Тому, при опануванні другого питання плану, важливо показати зв'язок сімейної педагогіки з кожною із зазначених наук.

Як і всі галузі педагогічної науки, сімейна педагогіка розвивається, аналізуючи, узагальнюючи все цінне, що було створено педагогічною думкою попередніх часів. При висвітленні третього питання необхідно звернути увагу і схарактеризувати основні джерела сімейної педагогіки: народну педагогіку, пам'ятки педагогічної культури і писемності («Повчання дітям Володимира Мономаха», «Златоуст», «Пчела»), праці відомих педагогів і психологів (Я.Коменського, А. С. Макаренка, В. О. Сухомлинського, М.М. Рубінштейна та ін.), щоденники матерів.

При підготовці до практичного заняття варто звернутися також до зазначених інтернет– джерел.

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Що таке сімейна педагогіка?
2. З якими науками пов'язана сімейна педагогіка?
3. Назвіть основні джерела сімейної педагогіки

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Енциклопедія батьківства : посібник з сімейного виховання / авт. кол. за заг.ред. Є.І. Коваленко, С.В. Кириленко. К. : КНТ. 2008. 592 с.
2. Куликова Т. А. Семейная педагогика и домашнее воспитание : Учеб. для студ. средних и высш. пед. учеб. завед. М. : Академия. 1999. 232 с.
3. Корчак Я. Як любити дітей. К. : вид-во "Знання" України. 1992. 32 с.
4. Кузьмінський А. І. Педагогіка родинного виховання : навч. посіб. К. : Знання. 2006. 324 с.
5. Макаренко А. С. Книга для родителей. М. : Правда. 1987. 384 с.

6. Максименко Д. С. Вчимося бути батьками. Школа для молодих батьків. Практична психологія. Київ : Центр учбової літератури. 2018. 200 с.
7. Маценко Л.М. Педагогіка сімейного виховання: навч.посіб. К.: НАКККиМ. 2011. 293 с.
8. Сімейна педагогіка. URL: <https://moyaosvita.com.ua/pedagogika/simejna-pedagogika/>
9. Сімейне виховання. URL: <http://www.ukr.vipreshebnik.ru/pedagogika-ta-psikhologiya/1415-simejne-vikhovannya.html>
10. Шавровська Н. В. Заповіді щасливого батьківства. К.: Марич. 2009.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 2

ТЕМА: ХАРАКТЕРИСТИКА СІМ'Ї ЯК ІНСТИТУТУ ВИХОВАННЯ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

МЕТА: сформувати у студентів розуміння сім'ї як соціального інституту виховання, особливостей сучасної сім'ї, її функцій, методів вивчення, вчити аналізувати основні законодавчі документи про сім'ю, уміти добирати різноманітні методики вивчення взаємовідносин батьків і дітей; сприяти розв'язку педагогічного мислення студентів.

I. ОБГОВОРЕННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ ПИТАНЬ.

1. Становлення і розвиток сім'ї як соціального інституту.
2. Законодавчі акти про сім'ю.
3. Стратифікація суспільства та її вплив на сучасну сім'ю.
4. Особливості сучасної сім'ї.
5. Функції сім'ї.
6. Методи вивчення сім'ї.

II. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

1. Напишіть педагогічний твір «Що я знаю про свій рід».

2. Ознайомтесь з книгою подружжя Б. і О. Нікітіних «Ми, наші діти і онуки», випишіть 4-5 міркувань авторів, які на ваш погляд, є оригінальними.

3. Доберіть прислів'я та приказки (10), казки (2), легенди (2) чи авторські твори (2), у яких розкривається питання виховання та розвитку дітей у сім'ї.

4. Доберіть діагностичні методики вивчення сім'ї.

5. Підготуйтеся до участі у дискусії стосовно питання, що піднімається у пресі останнім часом: «У сучасних умовах виховна функція сім'ї стала слабшати». Висловіть аргументовану думку з цього приводу.

Методичні рекомендації: підготовка до практичного заняття передбачає розкриття питання про становлення і розвиток сім'ї як соціального інституту виховання, висвітлення її основних етапів, які вона пройшла, усвідомлення особливостей сучасної сім'ї: значна частина сімей є неповними, малозабезпеченими, часта міграція сімей закордон, послаблюються сімейні звязки, молоді сім'ї відокремлюються, найбільш поширений тип сімей – нуклеарні.

Варто розкрити та проаналізувати основні функції сім'ї: репродуктивну, виховну, організаторську, економічну, ідеологічну, організаторську, емоційну, соціальну та інші.

Опрацювання другого питання плану передбачає ознайомлення з документами, які врегульовують сімейні відносини та закріплені в різних нормативних актах: Конституція України, Сімейний кодекс України. Сімейні правові відносини регулюються Законами України, серед яких Закон України «Про охорону дитинства», Закон України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» та інші. Проаналізуйте зазначені документи.

Важливим є усвідомлення специфіки роботи майбутнього вихователя з дітьми, сім'ї яких належать до різних страт (прошарків) суспільства. Науковці виділяють таких сім страт (Беленька Г.В., Богініч О. Л., Машовець М. А. Здоров'я дитини – від родини. – К.: СПД Богданова А.М., 2006. – 220с.)

При підготовці четвертого питання доцільним є висвітлення та детальна характеристика методів вивчення сім'ї : анкетування, бесіди, включене спостереження, проєктивні методики (методика незакінчених речень, коментування картинок, зміна ролей), малюнкові методики («Моя сім'я», «Сім'я моєї мрії»).

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Які етапи становлення пройшла сім'я?
2. Назвіть особливості сучасної сім'ї.
3. Які функції виконує сім'я?
4. Доведіть, що всі функції сім'ї взаємообумовлені і взаємопов'язані.
5. Які законодавчі акти регулюють відносини у сучасній сім'ї?
5. Назвіть методи і методики вивчення сім'ї.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Амджадін Л. Трансформаційні зміни інституту сім'ї та шлюбних відносин в українському суспільстві: гендерний аналіз. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 20017. №3. – С.60–75.
2. Бутенко О. Сім'я – провідна виховна інституція: історичний аспект *Рідна школа*. 2016. №1. С. 3–8.
3. Габенко Л. Сучасна українська сім'я. Година спілкування. *Соціальний педагог*. 2015. (№ 2). С. 38–41.
4. Гайдук В. Історія звичаєвого батьківства в Україні. *Наука і суспільство*. 2019. № 9/10. С. 36–39.
5. Гончар Л. Взаємини в сучасній сім'ї. Гуманізація батьківсько-дитячих взаємин. *Шкільний світ*. 2019. № 1. С. 13–17.
6. Ладивір С. Сім'я як партнер педагогів у формуванні ціннісних орієнтацій дитини. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2017. № 10. С. 7–12.
7. Лопатюк В. Школа батьківства: вчимося плекати доброту. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2017. № 10. С. 13–16

8. Потапчук Т. До розгляду сутності феномену "сім'я". *Вища школа*. 2018. № 9. С. 68–75.
9. Сарабейська М.Д. Виховання дітей у сім'ї. *Розкажіть онуку*. 20016. № 21 – 22. С. 107–111.
10. Сім'я як першооснова виховання і розвитку особистості URL : <https://tarutino-rda.odessa.gov.ua/novini/smya-yak-pershoosnova-vihovannya-ta-rozvitku-osobistost-ditini/>
11. Снігульська В. Методи оцінки сім'ї. Інструментарій для розуміння та прийняття рішень . *Соціальний педагог*. 2019. №11. С. 50–55.
12. Снігульська В. Сім'я у часі та просторі. *Соціальний педагог*. 2011. № 9. С. 29–35.
13. Федяєва В. Сімейне виховання як об'єкт історико–педагогічних досліджень. *Шлях освіти*. 2015. №2. С. 50–55.
14. Ярошинська О. Періодизації становлення та розвитку інституту батьківства у вітчизняній етнопедагогічній теорії та практиці виховної діяльності сім'ї . *Рідна школа*. 2015. №11–12. С.68–70

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 3

ТЕМА: ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ У СІМ'Ї

МЕТА: сформувати у студентів розуміння впливу сім'ї на формування та розвиток дитини, закріпити вміння аналізувати основні напрями виховання в умовах сім'ї, уміти добирати доцільні методи виховання дітей; розвивати педагогічне мислення та виховувати культуру розумової праці.

I. ОБГОВОРЕННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ ЗАПИТАНЬ.

1. Вплив сім'ї на розвиток дитини.
2. Видатні педагоги про роль сім'ї у вихованні особистості.
3. Зміст виховання дітей у сім'ї.
4. Методи виховання дітей у сім'ї.
5. Педагогічні умови успішного виховання дітей у сім'ї.

II. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.

1. Сформулюйте педагогічні правила заохочення і покарання дітей у сім'ї.
2. Випишіть із книги А. С. Макаренка «Книга для батьків» суттєві думки, які на Ваш погляд, знадобляться Вам у процесі створення своєї власної сім'ї та виховання дітей.
3. Підготуйте консультацію для батьків на тему: «Як підготувати дитину до появи малюка у сім'ї».
4. На прикладі казок та легенд розкрийте методи заохочення і покарання народної педагогіки.

Методичні рекомендації: при підготовці до практичного заняття важливо зрозуміти, що процес формування і розвиток особистості починається з моменту народження дитини. Тому особливо велике значення сім'ї, яка є одночасно і середовищем для дитини і першим вихователем, і виконує функції відтворення населення, передачі духовного багатства, культурних традицій народу. Покажіть вплив сім'ї на емоційно – особистісний розвиток, фізичне здоров'я, успішність дитини, вибір її професії, розвиток пізнавальних інтересів, формування моральних якостей. Акцентуйте увагу на поглядах відомих вітчизняних та зарубіжних педагогів про роль сім'ї у вихованні особистості.

При підготовці наступного питання важливо усвідомити загальну мету виховання – формування всебічно розвиненої особистості. Оскільки процес виховання має комплексний характер, тому всі напрями виховання реалізуються у сім'ї одночасно: фізичне, розумове, трудове, естетичне, моральне, фізичне та інші. Розкрийте зміст кожного з них і схарактеризуйте форми реалізації різних напрямів виховання дітей в умовах сім'ї.

У залежності від суб'єктивних чинників батьки у своїй практиці використовують загальні методи виховання: переконання (пояснення, навіювання, порада), особистий приклад, заохочення (похвала, подарунки, цікава для дітей перспектива), покарання (позбавлення задоволень, відмова

від дружби з тими, хто провинився, тілесні покарання), створення виховних ситуацій, привчання, спільна діяльність, особистий приклад. Висвітліть сутність цих методів, зазначте вимоги до їх використання.

Успішність виховання дітей у сім'ї залежить від певних умов : знання батьками своїх дітей, їх позитивних і негативних якостей, особистий приклад батьків, спільна діяльність, розумне спілкування, педагогічна культура батьків, врахування індивідуальних та вікових особливостей дітей тощо. Розкрийте зміст кожної умови, наведіть приклади із власного життя.

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Як впливає сім'я на формування особистості дитини?
2. Назвіть засоби морального, трудового, естетичного, розумового виховання дітей у сім'ї.
3. Схарактеризуйте методи виховання дітей в сім'ї.
4. Від чого залежить вибір методів виховання?
5. Назвіть умови успішного виховання дітей у сім'ї.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабаніна І. Сімейне виховання як гарант морального становлення особистості. *Початкова школа*. 2016. № 4. С. 60–62.
2. Боярова Л. М. Корисні поради для мудрих батьків. *Початкове навчання та виховання*. 2020. № 1/3. С. 108–111.
3. Виховання в сім'ї як соціально– педагогічне явище. [URL:https://pidru4niki.com/81757/pedagogika/vihovannya_ditini_simyi_sotsialno-pedagogichne_yavische](https://pidru4niki.com/81757/pedagogika/vihovannya_ditini_simyi_sotsialno-pedagogichne_yavische)
4. Головіна О. Як виховувати дітей. Поради від представника гуманної педагогіки Паата Амонашвілі. *Англійська мова в початковій школі*. 2019. № 12. С. 7–9.

5. Гусєва Я. Формування образу сім'ї у дітей дошкільного віку. *Формування сучасного освітнього середовища: теорія і практика* : зб. наук. праць / Полтав. нац. пед. ун-т імені В.Г.Короленка [та ін.]. Полтава, 2018. С. 75–76.
6. Калошин В. Ф. Як ми живемо... і виховуємо своїх дітей. *Виховна робота в школі*. 2013. № 3. С. 2–10.
7. Коган І. Чи можна "неправильно" любити дітей? *Психолог дошкілля*. 2013. № 10. С. 11–13.
8. Кузнецова Л. В. Семья как воспитательная среда ребенка. *Педагогическое образование и наука*. 2015. № 12. С. 84–86.
9. Курвякова Н. Дитячо-батьківські заборони. *Психолог*. 2017. лют. (№ 3/4). С. 60–62.
10. Литвин І. Педагогічні уявлення батьків: як не зашкодити дитині *Практичний психолог: дитячий садок*. 2013. № 10. С. 42–49.
11. Литвиненко А. Н. Определение благоприятных и неблагоприятных стилей воспитания. *Инновации в образовании*. 2013. № 9. С. 84–91
12. Луковка Л. М. Фізичне покарання неприпустиме. *Початкова школа*. 2016. № 8. С. 55–56.
13. Сорока В. Учімо мову порозуміння! *Освіта України*. 2018. 30 квіт. (№ 17). С. 10–11.
14. Сімейне виховання – запорука психічного здоров'я дитини. [URL:https://satanivska-gromada.gov.ua/simejne-vihovannya-zaporuka-psihichnogo-zdorovya-ditini-16-23-21-10-11-2016/](https://satanivska-gromada.gov.ua/simejne-vihovannya-zaporuka-psihichnogo-zdorovya-ditini-16-23-21-10-11-2016/)
15. Юрасова Т. Мудрість батьківської любові. Щастя малюка в сім'ї та дитсадку. *Психолог дошкілля*. 2018. № 8. С. 4–10.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 4

ТЕМА: ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СІМ'Ї

МЕТА: сформувати у студентів розуміння сутності виховного потенціалу сім'ї, розуміння об'єктивних і суб'єктивних чинників, ознайомити з типами сімей, їх виховним потенціалом та специфікою виховання дітей різної статі у сім'ї, розвивати педагогічне мислення, виховувати педагогічну культуру.

I. ОБГОВОРЕННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ ЗАПИТАНЬ.

1. Поняття про виховний потенціал.
2. Типи сімей, їх виховний потенціал.
3. Виховання дітей у неповній сім'ї.
4. Особливості виховання дітей у прийомній сім'ї.
5. Специфіка виховання у сім'ї близнюків.
6. Особливості виховання дівчинки у сім'ї.
7. Особливості виховання хлопчика у сім'ї.
8. Вплив сімейного неблагополуччя на формування особистості дитини.

II. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.

1. Створіть образні моделі різних типів сучасної сім'ї.
2. Проаналізуйте досвід виховання єдиної дитини у знайомій Вам родині та складіть рекомендації для батьків «Як вести себе із єдиною дитиною».
3. Сформулюйте свої поради батькам щодо виховання близнюків у сім'ї.
4. Ознайомтесь з книгою Б. Спока «Ребенок и уход за ним». Випишіть 10 – 12 оригінальних порад автора.
5. Підготуйте консультацію для батьків : «Такі різні хлопчики і дівчатка».
6. Підготуйте доповідь на тему: «Тактика формування позитивних стосунків між старшими і молодшими дітьми у сім'ї».

Методичні рекомендації: Кожна сім'я має свій виховний потенціал або можливості. Вчені включають у це поняття багато характеристик, які

відображають різні умови і фактори життєдіяльності сім'ї, що певною мірою забезпечують успішний розвиток дитини. Враховують такі особливості сім'ї як її тип, структуру, мікроклімат, традиції і звичаї, рівень культури і освіти батьків. Проте, жоден з цих факторів не може забезпечити належний рівень виховання дітей, важливо їх розглядати лише у комплексі. Ефективність реалізації виховного потенціалу обумовлюється об'єктивними і суб'єктивними чинниками. Схарактеризуйте їх, покажіть важливість і ефективність кожного.

У залежності від основних функцій виділяють такі типи родин: за рівнем матеріальної забезпеченості: малозабезпечені, забезпечені, багаті; за віком: сім'ї неповнолітніх, студентські, молоді, пенсіонерів; за ставленням до релігії: баптистів, мусульман і т. д.; за складом: повні, неповні, прості, нуклеарні, складні; за кількістю дітей: одnodітні, бездітні, малодітні, багатодітні; за регіональним принципом: міські, сільські, віддалені (проживають у віддалених районах). Висвітліть виховний потенціал цих сімей і покажіть їх позитивні і негативні сторони у вихованні дітей.

Однією з поширених типів на сьогодні є неповна сім'я, яка утворюється в результаті розлучення, смерті одного із батьків, довготривалою відсутністю через перебування у в'язницях тощо. Виховання у таких сім'ях має свої переваги і недоліки. Розкрийте їх і покажіть позитивний і негативний вплив на виховання і розвиток дітей.

Умови сучасного суспільства зумовили появу значної кількості прийомних сімей. Розкриваючи це питання, важливо акцентувати увагу на правових аспектах їх діяльності, умовах всиновлення, опіки дітей, роботу соціальних служб з батьками, використанню різних форм і методів виховання в сім'ї прийомних дітей.

Особливості виховання у сім'ї близнюків передбачає розуміння їх індивідуальності, врахування нахилів, здібностей, уподобань. Покажіть

специфіку організації дозвілля, спілкування дітей між собою, відзначте їх особливості виховання та розвитку в умовах сім'ї.

Розкриваючи специфіку виховання дівчаток і хлопчиків, зазначте різноманітні фізіологічні особливості, специфіку розвитку їх емоційної, особистісної сфери, доцільні форми і методи виховання дітей відповідно статі.

Підготовка останнього питання плану передбачає усвідомлення негативного впливу неблагополучних сімей на формування особистості дитини (сім'ї алкоголіків, наркоманів, сім'ї, де батьки ведуть аморальний спосіб життя). Вкажіть на характерні прояви таких негативних факторів: соціальна безвідповідальність за виховання дітей; психолого – педагогічна неграмотність; відсутність доброти, сімейного затишку, любові до дітей, прояви насильства, жорстокості, відсутність системи вимог, матеріальні нестатки. Покажіть, як неблагополучна сім'я впливає на розвиток, соціалізацію, емоційно–вольову сферу, особистісне становлення дітей.

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Що Ви розумієте під поняттям «виховний потенціал»?
2. Від яких чинників залежить виховний потенціал сім'ї?
3. Назвіть і схарактеризуйте типи сімей.
4. Покажіть особливості виховання дітей в умовах прийомної сім'ї.
5. Які особливості виховання близнюків у сім'ї?
6. Які особливості виховання дівчинки і хлопчика у сім'ї?
7. Як впливає неблагополучна сім'я на формування особистості дитини?

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богульська І. М. Такі різні хлопчики та дівчатка, або особливості гендерного виховання дошкільників. *Дошкільний навчальний заклад*. 2019. № 1. С. 33–35.

2. Бутенко Л. Химерний шлях на двох. Коли нас двоє. Психолог дошкілля. 2018. квіт. (№ 4). С. 32–33.
3. Беляєва О. Поговоримо про особливості виховання близнюків. *Психолог*. 2010. № 1. С. 23–25.
4. Беляєва О. Виховання дитини в неповній сім'ї. *Психолог*. 2011. № 12. С. 27–29.
5. Бондаровська В. Як виховувати дівчинку. *Психолог*. 2004. № 27–28.
6. Булахова С. Виховання дітей у прийомних родин. *Соціальний педагог*. 2016. (№ 5). С. 43–45.
7. Виховний потенціал сім'ї. URL: https://stud.com.ua/24184/pedagogika/vihovniy_potentsial_simyi
8. Ворона Л. У сім'ї росте син, або хлопчики - особливий народ. *Шкільний світ*. 2015. (№ 3). С. 15–17.
9. Ейдемільер В. Прийомні діти: що треба знати вихователю. *Дошкільне виховання*. 2015. № 6. С. 22–25.
10. Молчанова С. В. Соціалізація дитини в неповній материнській сім'ї. *Шкільному психологу. Усе для роботи*. 2018. № 2. С. 6–10.
11. Олійник А. Дивовижні факти про близнюків: part 1. *Біологія (Шк. світ)*. 2020. № 4. С. 6–9.
12. Олійник А. Дивовижні факти про близнюків: part 2. *Біологія (Шк. світ)*. 2020. № 5/6. С. 6–9.
13. Папуловських Т. Сімейне неблагополуччя. *Соціальний педагог*. 2013. № 5. С. 25–30.
14. Сімейне виховання. URL: <http://www.ukr.vipreshebnik.ru/pedagogika-ta-psikhologiya/1415-simejne-vikhovannya.html>

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 5

ТЕМА: РОЛЬ БАТЬКІВ ТА БЛИЗЬКИХ РОДИЧІВ У ВИХОВАННІ ДІТЕЙ

МЕТА: сформувати у студентів поняття про авторитет батьків, його види, усвідомлення ролі батька і матері та близьких родичів у вихованні дітей, сприяти розвитку педагогічного мислення, виховувати педагогічну культуру.

I. ОБГОВОРЕННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ ЗАПИТАНЬ.

1. Авторитет батьків як чинник успішного виховання дітей у сім'ї. Види авторитету.
2. Вплив матері на виховання дитини.
3. Роль батька у вихованні дитини.
4. Роль бабусі та дідуся у вихованні дітей.
5. Підготовка дитини до шкільного навчання в умовах сім'ї

II. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.

1. Випишіть із книги А. С. Макаренка «Книга для батьків» детальні пояснення щодо особливостей прояву істинного та фальшивого авторитету.
2. Підготуйте консультацію для батьків: «Роль родини у формуванні готовності дитини до шкільного навчання».
3. Складіть 10-12 правил для матері та батька, яких варто дотримуватись у процесі сімейного виховання.
3. Підготуйтеся до дискусії з проблеми природного чи штучного годування дітей.
4. Зверніться до праці В. О. Сухомлинського «Батьківська педагогіка» і випишіть цікаві міркування відомого педагога про особливості сімейного виховання, які були б для Вас слухними, як майбутній матері чи батькові.
5. Наведіть приклади приказок, прислів'їв, народних пісень про роль матері і батька у вихованні дитини.

Методичні рекомендації: при підготовці до практичного заняття зверніться до праці А. С. Макаренка «Книга для батьків» та выпишіть типи справжнього та фальшивого авторитету (авторитет любові, авторитет резонерства, авторитет підкупу, авторитет доброти, авторитет придушення, авторитет відстані) та розкрийте їх зміст.

Проаналізуйте роль матері у вихованні дитини та схарактеризуйте типи батьків і покажіть їх роль у формуванні особистості дошкільника, зазначте вплив взаємовідносин матері та батька на емоційно–вольову сферу дитини.

Висвітліть важливість емоційних контактів дитини з бабусями і дідусями. Схарактеризуйте типи бабусь, дідусів та покажіть їх позитивний і негативний вплив на дитину, зазначте правила ефективної взаємодії членів родини для успішного виховання дітей.

Опрацюйте рекомендовану літературу та інтернет–джерела, щоб підготуватися до дискусії з проблеми природного чи штучного годування дітей та проведення консультації з батьками по визначеній темі.

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ:

1. Назвіть види істинного та фальшивого авторитету.
2. Як впливає мати на виховання дитини?
3. Назвіть типи батьків.
4. Покажіть вплив батька на формування особистості дитини.
5. Яку роль відіграють бабусі і дідусі у вихованні дітей?
6. Як здійснюється підготовка дитини до школи в умовах сім'ї

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексєєва В. І. Авторитет, педагогічний такт і особистий приклад у сімейному вихованні. *Управління школою*. 2004. №8. С.9–11.
2. Білусяк Н. Роль матері у вихованні дитини. *Відкритий урок: розробки, технології, досвід*. 2012. № 3. С. 54–56.

3. Біла І. Які батьки, такі й діти, або Детермінанти особистісного розвитку дитини в сім'ї. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2017. № 7. С. 4–10.
4. Бондаренко О. М. Батько і мати - два сонця гарячих. *Виховна робота в школі*. 2018. № 3. С. 21–24.
5. Бруяка Г. Відповідальне батьківство. Вимоги до батьків у процесі виховання дитини. *Завуч*. 2017. № 21. С. 23–34.
6. Бурмістрова М. Роль батька у становленні особистості дитини. *Дошкілля*. 2013. № 4. С. 8–10.
7. Бутенко Л. Що посієш - те й пожнеш. *Психолог дошкілля*. 2014. № 9. С. 35–36.
8. Гайдук В. Історія звичаєвого батьківства в Україні. *Наука і суспільство*. 2019. № 9/10. С. 36–39.
9. Гуцол С. День батька: святкуємо спільно з родинами. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2018. № 4. С. 61–63.
10. Ємець А. Який тато - такий і я. Зростаємо разом. 2013. № 2. С. 8–11.
11. Коваль Н. Яка гребля - такий млин, який батько - такий син. *Сучасна школа України*. 2019. № 9. С. 20–27.
12. Кондратович О. Рідна мати моя. Слово Просвіти. 2018. № 18. С. 10–11
13. Макаренко А.С. Книга для батьків. К.: Рад. шк., 1975.
14. Ніколаєв Л., Федченко О. Якщо бабуся – тато і мама для своїх онуків. *Практичний психолог: дитячий садок*. 2019. № 5. С. 32–35.
15. Роль батьків у вихованні дитини. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/pedagog/13782/>
16. Роль батька у вихованні дитини. URL: <https://www.nestlebaby.com.ua/ua/suchasny-tato-rol-pershi-roky-zhyttya>
17. Руденко І. Батьки – приклад для наслідування. Батьківські збори. *Учитель початкової школи*. 2016. № 2. С. 50–53.

18. Старше покоління та його роль у вихованні дітей дошкільного віку. URL: https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/2999/1/st_pok_rol_vuh_dit.pdf
19. Сухомлинський В.О. Батьківська педагогіка. К.: Рад. шк., 1978.
20. Тюрютікова І. Місія здійснення, або Залучаємо до співпраці татусів. *Практичний психолог: дитячий садок*. 2018. № 5. С. 25–27.
21. Ніколаєв Л., Федченко О. Якщо бабуся – тато і мама для своїх онуків. *Практичний психолог: дитячий садок*. 2019. № 5. С. 32–35.
22. Шкуратенюк Г. Вплив батька на розвиток особистості дитини. *Психолог*. 2013. № 21. С. 7–13.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 6

ТЕМА: ВИКОРИСТАННЯ ДОСВІДУ ЕТНОПЕДАГОГІКИ У ВИХОВАННІ ДІТЕЙ

МЕТА: сформувати у студентів поняття ідеалу української сім'ї, етапів її становленн, закріпити вміння аналізувати основні напрями виховання дітей в умовах сім'ї, характеризувати методи виховання дітей; розвивати педагогічне мислення, виховувати педагогічну культуру та культуру розумової праці.

I. ОБГОВОРЕННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ ЗАПИТАНЬ.

1. Виховний ідеал української сім'ї.
2. З історії української родини.
3. Методи розумового, морального виховання дітей в українській сім'ї.
4. Народні звичаї, пов'язані з народженням та вихованням дітей у сім'ї.

II. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.

1. Опрацюйте працю (М. Стельмахович. Українська родинна педагогіка. К., 1996. 285 с.) та выпишіть цікаві надбання етнопедagogіки, які б Ви змогли використати у процесі виховання дітей у власній сім'ї.
2. Доберіть 5 народних ігор для дітей дошкільного шкільного віку та підготуйтеся до їх проведення на практичному занятті.

3. Напишіть педагогічний твір на тему: «Традиції виховання у власній родині».

4. Підготуйте презентацію «Українська родина» у малюнках чи репродукціях відомих художників.

Методичні рекомендації: З давніх часів серед українців виник і утвердився погляд на сім'ю та на рід, як на святиню, а на виховання дітей – як святий обов'язок. Підготовка до практичного заняття передбачає усвідомлення особливостей української сім'ї, її історичних етапів розвитку, виховного ідеалу. Важливим засобом уваги до сім'ї, роду, предків є українські звичаї і традиції, про які детально висвітлено у книзі Воропай О. Звичаї нашого народу (джерело №1). При підготовці до заняття опрацюйте зазначене джерело.

У сім'ї, як первинному середовищі соціалізації дитини реалізуються всі напрями виховання: моральне, розумове, трудове, естетичне та ін. Варто проаналізувати народні методи та засоби, які використовувалися в українській сім'ї у процесі виховання дітей. Зверніться до посібника М.Стельмаховича «Українська родинна педагогіка»(джерело №11), в якому детально розкрито означене питання та розширить розуміння методів виховання, які використовують батьки у сучасній українській сім'ї.

Третє питання практичного заняття передбачає розуміння народних звичаїв, пов'язаних з народженням та вихованням дітей. Слід ознайомитися з ними, вказати на регіональні особливості їх використання у процесі сімейного виховання. Змістовною є стаття Семеняк Т. М. (джерело № 9), яка доповнить відповідну інформацію. При підготовці до практичного заняття опрацюйте також інтернет – джерела.

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Яким є виховний ідеал української сім'ї?
2. Назвіть історичні етапи розвитку української сім'ї.

3. Схарактеризуйте методи розумового, морального виховання дітей в українській сім'ї.
4. Назвіть народні звичаї, пов'язані з народженням та вихованням дітей.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Воропай О. Звичаї нашого народу / О. Воропай. – К., 1991. – 902 с.
2. Довженюк Г.П. Український дитячий фольклор / Г. П. Довженюк. – К., 1981. – 172 с.
3. Загрейчук О. Ф. Вінок калиновий сплітаю зі звичаїв рідного краю. *Бібліотечка вихователя дитячого садка*. 2018. № 11. С. 51–55.
4. Казакова А. Писанкарство в дитячому садку. Про що говорити з дітьми?. *Дитячий садок*. 2020. № 4. С. 6–15.
5. Корзун В. М. Український рушник - символ мого роду. *Дошкільний навчальний заклад*. 2016. № 6. С. 10–12.
6. Кузьмук Л., Карплюк Т. Екскурсія до бабусиної світлиці. *Методична скарбничка вихователя*. 2016. № 10. С. 41–48.
7. Лук'янова С., Фурманова І. Люби свою родину - вона в тебе єдина. *Дошкільне виховання*. 2016. № 6. С. 25–27.
8. Погребна Л. Дослідження психологічних особливостей сучасної української сім'ї. *Педагогіка толерантності*. 2013. № 1. С. 73–80.
9. Семеняк Т.М. Народні звичаї, пов'язані з народженням та вихованням дітей в сім'ї. *Сім'я та родинне виховання у національній етнпедагогічній культурі*. Переяслав –Хмельницький. 2005. С.51–55.
10. Скобеєва Т. В. Маленькі умільці відроджують обряди і традиції українського народу. *Дошкільний навчальний заклад*. 2016. № 6. С. 13–15.
11. Стельмахович М. Г. Українська родинна педагогіка . К., 1996. 285 с.
12. Традиції сімейного виховання в Україні: шляхи збереження та розвитку.
URL: <http://oaji.net/articles/2017/690-1486221045.pdf>

13. Традиції та звичаї українського народу: святково-обрядова культура. URL: <http://www.nbuuv.gov.ua/node/2982>
14. Шанскова Т. І. Українська родина: історичні витoki та сучасні тенденції / Т. І. Шанскова. Сім'я та родинне виховання у національній етнопедагогічній культурі. Переяслав-Хмельницький, 2005. С. 48–51.
15. Шевчук А. Українські традиції - духовні опори життя і розвитку дитини. *Дошкільня*. 2008. № 1. С. 10–15.
16. Філанчук С. Допомагаємо батькам опанувати мистецтво родинного виховання. *Практичний психолог: дитячий садок*. 2019. № 11. С. 34–39.
17. Федоренко О. Ю. Ознайомлення дітей дошкільного віку з українськими звичаями та традиціями. *Дошкільний навчальний заклад*. 2020. № 2. С. 2–8.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 7

ТЕМА: ОРГАНІЗАЦІЯ ЕСТЕТИЧНОГО, ТРУДОВОГО, ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДИТИНИ В СІМ'Ї.

МЕТА: закріпити знання студентів про зміст та засоби естетичного, трудового та фізичного виховання дітей в умовах сім'ї, доцільність їх використання у відповідних умовах, усвідомити особливості виховання гіперактивних дітей в родині, сприяти розвитку педагогічного мислення, формувати готовність до співпраці з сім'єю.

I. ОБГОВОРЕННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ ЗАПИТАНЬ.

1. Засоби естетичного розвитку дітей в умовах родини.
2. Трудове виховання дитини у родині.
3. Умови ефективної організації різних видів праці дітей у сім'ї.
4. Фізичне виховання дітей у сім'ї.
5. Особливості виховання гіперактивних дітей в умовах сім'ї.

II. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.

1. Підготуйте бесіду для батьків «Як виховувати у дітей любов до праці».

2. Зробіть підбірку рухливих та народних ігор для включення батьків та дітей в активну рухову діяльність. Підготуйтеся до їх проведення на практичному занятті.

3. Складіть перелік заходів для сім'ї, які спрямовані на естетичний розвиток дитини.

4. Підготуйте поради для батьків «Як виховувати гіперактивну дитину».

Методичні рекомендації: практичне заняття передбачає засвоєння знань студентів про організацію естетичного, трудового виховання дошкільників в умовах сім'ї. Важливо детально проаналізувати засоби естетичного виховання дітей різного віку (оточуюче природне середовище, література, мистецтво, музика, архітектура, образотворче, театральне та кіномистецтво).

Розгляньте особливості організації різних видів трудової діяльності дітей в умовах родини, зазначте вимоги до її організації.

Варто акцентувати увагу на методах і засобах фізичного виховання дітей (натуральні сили природи, правильний режим дня, праці і відпочинку, гігієнічна гімнастика, гігієна догляду за тілом, гімнастика, спортивні ігри, туризм, праця, масаж, харчування).

Підготовка останнього питання плану практичного заняття передбачає розуміння феномена «гіперактивні діти». Важливо висвітлити причини гіперактивності, критерії виявлення гіперактивності, схарактеризувати психологічні особливості таких дітей, їх поведінкові аспекти, зазначити особливості виховання гіперактивних дітей у сім'ї.

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Назвіть засоби естетичного виховання дітей у родині.
2. Визначте умови ефективної організації різних видів праці дітей у сім'ї.
3. Вкажіть методи фізичного виховання дитини у сім'ї.

4. Назвіть особливості виховання гіперактивних дітей в умовах сім'ї.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білопала В. Психолого-педагогічний супровід дітей із синдромом дефіциту уваги та гіперактивності в дошкільному закладі. *Практичний психолог: дитячий садок*. 2016. № 6. С. 28–33.
2. Городна О. Фізичне виховання дітей у сім'ї. *Початкова школа*. 2019. № 12. С. 55.
3. Дорошенко В. Прийняти й виховати. Гіперактивна дитина в сім'ї *Психолог дошкілля*. 2017. № 11. С. 40–46.
4. Кірик А., Левшина О. Дитина з РДУГ: допомагаємо вихователям знайти до неї підхід. *Практичний психолог: дитячий садок*. 2020. № 12. С. 11–21.
5. Ліщенко І. Організація трудової діяльності дошкільнят. *Палітра педагога*. 2014. № 4. С. 10–13.
6. Люкшина О. В., Тимошенко Г. В., Піщик В. В., Дергачова Т. В. Гіперактивна дитина в сучасному закладі дошкільної освіти. Тернопіль : Мандрівець, 2017. 88 с.
7. Машовець М. Дитяча праця в сім'ї: за чи проти? *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2015. № 3. С. 50–55.
8. Павлюк А. Гіперактивна дитина. Психолого-педагогічний супровід *Психолог дошкілля*. 2017. верес. № 9. С. 14–17.
9. Образцова В. Художньо-естетичне виховання дошкільників. *Дитячий садок*. 2015. № 11. С. 32–33.
10. Особливості виховання гіперактивних дітей. URL: <https://www.bsmu.edu.ua/blog/3673-osoblivosti-vihovannya-giperaktivnih-ditey>
11. Погляди Софії Русової на естетичне виховання. *Дитячий садок. Мистецтво*. 2020. № 2. С. 5–11.

12. Шикирінська О. Вплив музичного виховання на формування морально-естетичної культури дітей дошкільного віку. *Педагогічні науки*. 2019. Вип. 74. С. 36–39. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/13895>
13. Цибуля Н. Особливі діти. Калейдоскоп психологічних знань. *Психолог дошкілля*. 2018. № 2. С. 4–14.
14. Як організувати театр удома. *Методична скарбничка вихователя*. 2015. № 4. С. 46–47.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №8

ТЕМА: НЕГАТИВНІ ТЕНДЕНЦІЇ У ПРОЦЕСІ СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ

МЕТА: сформувати у студентів розуміння проблеми насильства і жорстокості у сім'ї, вміти аналізувати їх види, причини та шляхи подолання, усвідомлювати їх негативний вплив на формування та розвиток дитини, розвивати педагогічне мислення.

I. ОБГОВОРЕННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ ЗАПИТАНЬ.

1. Проблеми жорстокого поводження з дітьми в колі сім'ї.
2. Типи жорстокості до дітей та їх характеристика.
3. Насильство щодо дітей, причини та шляхи його попередження.
4. Вплив негативного ставлення в родинному середовищі на емоційну сферу дитини.

II. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.

1. Проаналізуйте Законодавче забезпечення захисту дітей в Україні.
2. Розробіть рекомендації щодо профілактики психологічного насильства над дітьми у сім'ї.
3. Підготуйте презентації та відеоматеріали до одного із видів насилля в сім'ї.

4. Підготуйте повідомлення на тему: «Закордонний досвід організації роботи з профілактики жорстокого поводження з дітьми».

Методичні рекомендації: при підготовці питань плану практичного заняття необхідно зосередити увагу на тому, що насильство в родині — це будь-які навмисні дії одного члена родини щодо іншого її члена, якщо ці дії порушують конституційні права і свободу особистості й завдають шкоди фізичному, психічному здоров'ю, а також розвитку дитини.

Важливо вказати на види насильства, яке може проявлятися між: подружжям (чоловік – дружина, у переважній більшості випадків насильство чинить чоловік, хоча буває і навпаки); батьками і неповнолітніми дітьми (кривдниками можуть бути як батько, так і мати), а також між дітьми (старші діти кривдять молодших, брати – сестер, діти можуть об'єднуватися для насильства над кимось одним із дітей).

Друге питання плану передбачає розуміння типів насилля. Виділяють чотири основні форми жорстокого поводження з дітьми: фізичне, моральне, сексуальне (або розбещення), психологічне (емоційне) насилля. Потрібно дати чітке розуміння кожного виду насилля та вказати його основні прояви і ознаки.

Наступне питання плану передбачає усвідомлення наслідків насилля над дітьми. Необхідно визначити та показати негативний вплив різних типів насилля на дитину. При підготовці питання доцільно звернутися до інтернет-джерел (№ 10, 13).

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Назвіть законодачі документи, які регулюють забезпечення захисту дітей в Україні.
2. Схарактеризуйте типи жорстокості до дітей.
3. Назвіть причини та шляхи попередження насильства у сім'ї.
4. Як впливає насильство на формування особистості дитини?

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрієнко С. Запобігання жорстокості та насильству щодо дитини. Завуч. 2015. № 22 С. 19–23.
2. Богданець Ю. В. Насильство у дитячому середовищі. Тренінг для вчителів. *Педагогічна майстерня*. 2020. № 4. С.26–29.
3. Блужан Т. В. Насильство над дітьми як соціально-психологічна проблема. *Виховна робота в школі*. 2020. № 10. С. 2–4.
4. Буджак Т. Запобігання фізичному та психологічному насильству в сім'ї. Семінар-практикум для педагогів. *Соціальний педагог*. 2016. № 7. С. 17–20.
5. Демощук М. На словах. Вербальна агресія як форма психологічного насильства. *Психолог*. 2020. № 6. С. 8–19.
6. Єфремова Г. Л. Профілактика насильства в сім'ї та профілактика дитячої жорстокості в освітньому середовищі. *Класному керівнику. Усе для роботи*. 2020. № 7. С. 2–39; № 10. С. 4–20.
7. Єфремова Г. Л. Попередження насильства, жорстокості в сім'ї та дитячому колективі. Тренінг із батьками. *Шкільному психологу. Усе для роботи*. 2020. № 11. С. 5–10.
8. Козлова А. Г. Діагностика насильства над дітьми. Київ : Шк. світ, 2020. 120 с.
9. Жорстоке поводження з дітьми. *Розкажіть онуку*. 2020. № 2. С. 24–26.
10. Запобігання та протидія насильству. URL: <https://don.kyivcity.gov.ua/files/2018/5/22/mon.pdf>
11. Затворницька А. Те, про що не говорять. Проблема дитячої порнографії. *Управління освітою*. 2020. № 2. С. 16–19 .
12. Кляпець О. Насильство в сім'ї: чому виникає та чим загрожує. *Практичний психолог: дитячий садок*. 2015. № 6. С. 34–36

13. Проблема насильства над дітьми дошкільного віку. URL: http://chuguiv-dnz3.edu.kh.ua/poradi_specialistiv_dnz/psiholog/problema_nasilstva_nad_ditjmi_doshkiljnogo_viku/
14. Ружицька Н. Жорстоке поводження з дітьми. Вивчення проблеми. *Психолог*. 2015. № 5. С. 7–12.
15. Сташко Ж. Дитяча агресія: протидія, запобігання. *Школа*. 2020. № 10. С. 52–60.
16. Трофімова О. Попередження насильства в сім'ї . *Позакласний час*. 2015. № 12. С. 61–62.
17. Шпонтак І. М. Виховання без насильства. *Безпека життєдіяльності*. 2020. № 2. С. 16–19.
18. Філімошкіна Н. Сексуальне насильство над дитиною: чи є життя після травми. *Практичний психолог: дитячий садок*. 2019. № 2. С. 48–52.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 9

ТЕМА: ОРГАНІЗАЦІЯ ДОЗВІЛЛЯ ДІТЕЙ В УМОВАХ СІМ'Ї

МЕТА: сформувані у студентів поняття про дозвілля, особливості його організації з дітьми в умовах сім'ї, ознайомити з різними видами, вміти їх аналізувати, знати методику організації і проведення його з дошкільниками, сприяти розвитку педагогічного мислення майбутніх вихователів.

I. ОБГОВОРЕННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ ЗАПИТАНЬ.

1. Соціальна сутність дозвілля.
2. Види сімейного дозвілля з дітьми дошкільного віку.
3. Можливості організації і проведення сімейного оздоровчого дозвілля.

II. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.

1. Підготуйте педагогічні рекомендації для батьків по доцільності використання різних іграшок для дітей дошкільного віку.

2. Підберіть забавлянки, потішки, колискові пісні, які супроводжують повсякденне життя дитини у сім'ї.
3. Проаналізуйте сучасні мультфільми. Запропонуйте батькам перелік мультфільмів, які, на Вашу думку, мають значний виховний потенціал і позитивно впливають на розвиток і виховання дітей дошкільного віку.
4. Розробіть рекомендації батькам щодо організації дозвілля дітей та підготуйте сценарій проведення свята в сім'ї (День народження дитини).

Методичні рекомендації: при підготовці до практичного заняття студентам слід чітко усвідомити саме поняття «дозвілля», його трактування різними науковцями, звернути увагу на їх обґрунтування щодо необхідності організації дозвільної діяльності з дітьми. Варто зазначити особливості дозвільної діяльності, рівні, групи тощо.

Необхідно проаналізувати види сімейного дозвілля з дітьми дошкільного віку, а також типи сучасного дозвілля в залежності від психологічних, освітніх, соціальних, рекреаційних, фізіологічних та естетичних компонентів. Важливо засвоїти методику проведення різних видів дозвілля з дітьми дошкільного віку в умовах сім'ї та вміти його організовувати.

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Що розуміють під поняттям «дозвілля»?
2. Назвіть специфічні ознаки дозвілля.
3. Назвіть форми організації дозвілля дітей дошкільного віку.
4. Яких правил потрібно дотримуватися при організації дозвілля дітей?

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Альперіна Г. Взимку не хворіємо – ми сніжку радіємо!. Сімейна ігрова спортивно-розважальна програма. *Учитель початкової школи*. 2019. № 12. С. 45–48.

2. Белецька І. В. Сімейне дозвілля як чинник формування сім'ї. *Соціальна педагогіка: Теорія та практика*. 2011. № 4. С. 72–80.
3. Каленчук В. В. Свято матері. *Вихователю ГПД. Усе для роботи*. 2015. № 4. С. 44–47.
4. Ковальчук Л., Загорулько В., Денисенко Л. Дорослі й малюки мандрують разом залюбки. Туристичний похід для дітей старшої групи та їхніх батьків. *Дошкільне виховання*. 2020. № 10. С. 28–31.
5. Легка В. Плануємо спільне дозвілля. Практичне заняття для батьків. *Психолог дошкілля*. 2019. № 7. С. 39–47.
6. Медведєва Г. Сценарії сімейних свят у рамках тематичного проекту "День нашої дитини". *Дитячий садок*. 2013. № 30–31. С. 29–47.
7. Особливості дозвілля дітей дошкільного віку. URL: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/7447/1/6-12.pdf>
8. Петрова І. Культура сімейного дозвілля як соціально-педагогічний феномен. *Рідна школа*. 2017. №7–8. С.19–22.
9. Пізнавальні прогулянки вихідного дня. *Дошкільне виховання*. 2016. № 6. С. 13–15.
10. Регент А., Ночвінова О., Смішная О., Гудзь Н. Пізнавальні прогулянки вихідного дня. *Дошкільне виховання*. 2016. № 6. С. 13–15.
11. Роль культурно – дозвіллевої діяльності у процесі соціалізації дитини. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/19189/1/Grinkiv.pdf>
12. Терещенко І. Як улаштувати веселий день народження вдома *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2010. № 2. С. 67–70.
13. Як організувати цікавий відпочинок дитини на морі. *Методична скарбничка вихователя*. 2015. № 7. С. 48.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 10

ТЕМА: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ У СІМ'Ї

МЕТА: сформувати у студентів розуміння особливостей системи виховання дітей у сім'ї в зарубіжних країнах, вміти аналізувати основні форми, методи і засоби виховання дітей у родині та визначати можливість використання зарубіжного досвіду у вихованні українських дітей, розвивати педагогічне мислення, виховувати педагогічну культуру.

I. ОБГОВОРЕННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ ЗАПИТАНЬ.

1. Виховання дітей в японській сім'ї.
2. Виховання дітей в англійській сім'ї.
3. Виховання дітей в американській сім'ї.
4. Виховання дітей у корейській сім'ї.
5. Виховання дітей у французькій сім'ї.
6. Виховання дітей у італійській сім'ї.
7. Виховання дітей у німецькій сім'ї.

II. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.

1. Зробіть огляд науково-публіцистичних матеріалів організації сімейного виховання у зарубіжних країнах (преса, посібники, матеріали в Інтернеті).
2. Напишіть твір на тему: «Я хотіла б виховувати свою дитину за .....системою, тому що ...».
3. Складіть таблицю, у якій зробіть порівняльний аналіз загальних тенденцій виховання дітей у різних країнах (спільне та відмінне).
4. Підготуйте презентації на тему практичного заняття.

Методичні рекомендації: при підготовці до практичного заняття опрацюйте рекомендовану літературу та Інтернет-джерела, які висвітлюють особливості виховання дітей в умовах сім'ї у запропонованих країнах. Детально проаналізуйте їх, визначте, на Вашу думку, позитивні і негативні сторони у вихованні дітей. Складіть таблицю, у якій зробіть порівняльний аналіз загальних тенденцій виховання у різних країнах (спільне та відмінне).

Напишіть твір на означену тему та підготуйте презентацію про систему виховання дітей в сім'ї в обраній Вами країні.

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Назвіть особливості сімейного виховання дітей в Японії.
2. В чому Ви вбачаєте позитивні моменти у вихованні дітей у Англії?
3. Які є переваги у вихованні дітей в Америці?
4. Що, на Вашу думку, заслуговує на запозичення у корейської та французької системи сімейного виховання?
5. Що є спільним та відмінним у вихованні італійських та корейських дітей?

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білецька С. Американський та японський варіанти сімейного виховання. *Шлях освіти*. 2007. №4. с.19–28.
2. Біленкова Л. Методи родинного виховання українців Канади. Зб. наук. праць. Чернівці. 2011. Вип. 582 : Педагогіка та психологія. С. 13–19.
3. Ван Я. Я. Семейное воспитание в Китае в условиях политики "планового деторождения". Проблемы педагогической инноватики в профессиональной школе : материалы 11-й Межрегиональной науч.-практ. конф. СПб. 2010. С. 294–296.
4. Коваль Н. Яблуко від яблуні... Виховання в різних країнах. *Сучасна школа України*. 2019. № 9. С. 28–39.
5. Кравченко Т. Сімейні цінності в Об'єднаному Королівстві Великої Британії: ретроспективний погляд і сучасні тенденції. *Рідна школа*. 2015. № 5–6. С. 20–24.
6. Рябчук С. Театр у дитсадках Польщі. Як це може допомогти дитині набути впевненості в собі?. *Дитячий садок. Управління*. 2017. черв. (№ 6). С. 19–22.
7. Нурутутдинова А.Р. Семейное и дошкольное воспитание в Японии. *Педагогика*. 2007. № 5. С.65–69.

8. Озерська О. Національно–культурні особливості японського родинного вихованням *Новий колегіум*. 2009. № 3. С.45–48.
9. Подоляк О. Дошкілля в США. *Дитячий садок. Управління*. 2017. жовт. (№ 10). С. 8–12
10. Цан Ч. Особливості системи родинного та шкільного естетичного виховання в сучасній КНР. *Новий колегіум*. 2013. № 4. С. 58–61.
11. Охрімчук Р. Як виховувати дітей в американських сім'ях. *Початкова школа*. 2019. № 3. С. 54–56.
12. Цибатий О. Любов, традиції, почуття. Засади японського виховання. *Дитячий садок*. 2017. № 19. С. 40–41.
13. Подоляк О. Дошкілля в США. *Дитячий садок. Управління*. 2017. № 10. С. 8–12.
14. Як виховують дітей у різних країнах. URL: <https://starylev.com.ua/club/article/yak-vyhovuyut-ditey-u-riznyh-krayinah>
15. 6 світів. Як виховують дітей у різних країнах? <https://www.sportpedagogy.org.ua/html/journal/2008-07/08gyvcsc.pdf>
http://tvoemisto.tv/news/6_svitiv_yak_vyhovuyut_ditey_u_riznyh_krainah_72254.html

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 11

ТЕМА: ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ БАТЬКІВ

МЕТА: сформувати у студентів поняття про педагогічну культуру, ознайомити з різними формами і методами її підвищення, вчити аналізувати досвід батьківської освіти у зарубіжних країнах, сприяти розвитку педагогічного мислення майбутніх вихователів.

I. ОБГОВОРЕННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ ПИТАНЬ.

1. Поняття про педагогічну культуру.
2. Характеристика форм і методів підвищення педагогічної культури батьків.

3. Досвід батьківської освіти у зарубіжних країнах.

II. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.

1. Складіть список рекомендованої літератури для батьків, у якій висвітлено проблеми сімейного виховання.
2. Розробіть тематику батьківських зборів для старших дошкільників.
3. Підготуйте конспект виступу на батьківських зборах за обраною темою.

Методичні рекомендації: при підготовці до практичного заняття важливо усвідомити сутність ключового поняття «педагогічна культура», що є складовою частиною загальної культури батьків, у якій закладений досвід виховання дітей у сім'ї, придбаний різними категоріями батьків безпосередньо у своїй країні, інших країнах, а також узятий з народної сімейної педагогіки. Необхідно зазначити складові компоненти, до яких належать психолого-педагогічні знання, навички та вміння догляду за дітьми дошкільного віку, культура педагогічного впливу, а також акцентувати увагу на основні параметри педагогічної культури молодих батьків: моральна культура, культура мислення, культура мовлення, комунікативна культура, дидактична культура, культура праці, культура рухів, фізична культура, естетична культура та екологічна культура.

Виховання батьків визначається як формування мотиваційної, змістовної і конструктивної підсистем; поліпшення механізму регулятивних систем і систем, які пов'язані з умовами реалізації виховної діяльності сім'ї. Розкрийте умови, які забезпечують успішність формування педагогічної культури батьків.

Опрацювання другого питання плану передбачає характеристику форм і методів підвищення педагогічної культури батьків (педагогічний лекторій, університет педагогічних знань, підсумкова річна науково-практична конференція батьків з проблем виховання, день відчинених дверей, консультації батьків, ознайомлення батьків з психолого-педагогічною літературою та ін.

Підготовка третього питання передбачає роботу з літературою та інтернет-джерелами, у яких висвітлюється досвід батьківської освіти у зарубіжних країнах. Проаналізуйте особливості організації просвітницької роботи з батьками, визначте, на Вашу думку, найбільш ефективні форми роботи, які можливо використовувати в практиці роботи наших педагогів.

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Що таке педагогічна культура?
2. Назвіть умови успішності формування педагогічної культури батьків.
3. Які основні напрями спільної діяльності педагогів і батьків?
4. Назвіть ефективні форми роботи педагогів по формуванню педагогічної культури батьків.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабенко Н. Г. Педагогічна культура батьків та сучасні освітні тенденції *Дошкільний навчальний заклад*. 2015. № 1. С. 2–8.
2. Батьківська конференція "Шлях до успішного навчання". *Розкажіть онуку*. 2019. № 8. С. 41–42.
3. Іванова А. І., Манжелій Н. М. Формування педагогічної культури батьків дітей дошкільного віку. *Дошкільна освіта в соціокультурному просторі*. Зб.наук. праць. Полтава. 2019. – С.69–76.
4. Литвин І. Готуємо батьків до вступної бесіди в школі. *Практичний психолог: дитячий садок*. 2017. № 2. С. 42–47.
5. Мокосєєва О. Сім'я - основа психічного здоров'я дитини. Семінар-практикум для батьків. *Психолог дошкілля*. 2016. черв. (№ 6). С. 27–33.
6. Омелюх А. Сімейне виховання: допомагаємо батькам. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2016. № 1. С. 56–60 .
7. Петрова О. Методичні аспекти формування педагогічної культури батьків. *Дошкільна освіта в соціокультурному просторі*. Зб.наук. праць. Полтава. 2019. – С.148–152.

8. Сінельнікова Н. О. Педагогічна культура батьків як умова ефективного виховання дітей. *Імідж сучасного педагога*. 2015. № 5. С. 56–58.
9. Стосунки батьків та дітей у сучасній родині та формування педагогічної культури батьків. *Позакласний час*. 2011. № 2. С. 38–48.
10. Тюрютікова І. Місія здійснення, або Залучаємо до співпраці татусів. *Практичний психолог: дитячий садок*. 2018. № 5. С. 25–27.
11. Фортунатова М. Тренінг дитячо-батьківських взаємин як форма просвітньої роботи з батьками. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2017. № 7. С. 43–52.
12. Цуркан Т. Формування педагогічна культура батьків. *Початкова школа*. 2020. № 5/6. С. 56–58.
13. Педагогічна культура батьків: зміст та структурні компоненти URL: <https://www.sportpedagogy.org.ua/html/journal/2008-07/08gyvcsc.pdf>
14. Шляхи і засоби підвищення психолого– педагогічної культури батьків URL: <https://studfile.net/preview/5186429/page:4/>

Завдання для модульного та семестрового контролю

Тестові завдання для модульного контролю

1. Хто автор слів: "Правильне виховання — це наша щаслива старість, погане виховання — це наше майбутнє горе, це — наші сльози, це — наша провина перед іншими людьми, перед усією країною".

- а) К.Д.Ушинський;
- б) В.О.Сухомлинський;
- в) А.С.Макаренко;
- г) Я.А.Коменський.

2. Виберіть відповідь, в якій зазначені функції сім'ї:

- а) біологічна, соціальна;
- б) біологічна, соціальна, економічна;
- в) розвивальна, освітня, виховна;
- г) біологічна, економічна, діагностична, соціальна.

3. У чому полягає сутність біологічної функції сім'ї?

- а) у створенні оптимальних умов для соціального розвитку дитини, підвищенні рівня відповідальності батьків за її виховання;
- б) в ембріональному розвитку і народженні дитини;
- в) у створенні матеріальних умов для достатнього забезпечення своїх дітей помешканням, одягом, харчуванням, необхідними засобами для гри, розваг, навчання;
- г) правильної відповіді немає.

4. У чому полягає сутність соціальної функції сім'ї?

- а) у створенні оптимальних умов для соціального розвитку дитини, підвищенні рівня відповідальності батьків за її виховання;
- б) в ембріональному розвитку і народженні дитини;
- в) у створенні матеріальних умов для достатнього забезпечення своїх дітей помешканням, одягом, харчуванням, необхідними засобами для гри, розваг, навчання;

г) правильної відповіді немає.

5. У чому полягає сутність економічної функції сім'ї?

а) у створенні оптимальних умов для соціального розвитку дитини, підвищенні рівня відповідальності батьків за її виховання;

б) в ембріональному розвитку і народженні дитини;

в) у створенні матеріальних умов для достатнього забезпечення своїх дітей помешканням, одягом, харчуванням, необхідними засобами для гри, розваг, навчання;

г) правильної відповіді немає.

6. Яку із функцій сім'ї визначають як створення оптимальних умов для соціального розвитку дитини, підвищення рівня відповідальності батьків за її виховання?

а) економічну функцію сім'ї;

б) соціальну функцію сім'ї;

в) психологічну функцію сім'ї;

г) біологічну функцію сім'ї.

7. Розкрийте сутність поняття "авторитет":

а) авторитет — особлива риса характеру людини, що дає їй змогу підпорядковувати собі інших людей;

б) авторитет передбачає вплив батьків на своїх дітей на основі обов'язкових для виконання вимог до них;

в) авторитет — це властивості окремої особи, групи чи організації, завдяки яким вони заслуговують на довіру і тому можуть впливати на погляди і поведінку інших людей в будь-якій сфері життя;

г) під авторитетом варто розуміти такі якості людини, що забезпечують їй одноосібну владу над іншими людьми.

8. Серед запропонованих видів батьківського авторитету виберіть ті, які відносять до фальшивого авторитету:

а) авторитет знання; б) авторитет підкупу; в) авторитет сумління;

- г) авторитет чванства; д) авторитет вимогливості;
- е) авторитет придушення; є) авторитет відстані; ж) авторитет гонору;
- з) авторитет педантизму; и) авторитет залякування.

9. Закінчіть речення: авторитет любові до дітей, авторитет знання, авторитет допомоги, авторитет вимогливості, авторитет правди, авторитет поваги — це...

- а) батьківський авторитет;
- б) істинний батьківський авторитет;
- в) хибний батьківський авторитет.

10. Авторитет любові до дітей передбачає:

- а) здатність творити духовне тепло, радість;
- б) передбачає достатній і об'єктивний контроль матері і батька за ретельним виконанням дочкою чи сином своїх обов'язків, доручень у всіх сферах діяльності;
- в) передбачає обізнаність батьків з особливостями фізичного і соціально-психічного розвитку дитини, її повсякденними успіхами і труднощами у навчанні, знання інтересів та уподобань, кола друзів, товаришів;
- г) передбачає гуманістичну сутність виховання.

11. Виховний потенціал сім'ї визначається такими компонентами:

- а) педагогічна освіченість, моральна спрямованість батьків;
- б) психологічна комунікабельність, освіченість, моральна спрямованість батьків;
- в) психологічна комунікабельність, моральна спрямованість, педагогічна культура батьків.

12. Виховний потенціал сім'ї обумовлений факторами:

- а) об'єктивного характеру;
- б) суб'єктивного характеру;
- в) об'єктивного і суб'єктивного характеру.

13. Структура сім'ї , матеріальні умови, особистісні характеристики батьків, психологічний мікроклімат, допомога сім'ї з боку держави – це..

- а) компоненти виховного потенціалу;
- б) фактори виховного потенціалу;
- в) умови виховного потенціалу.

14. Сім'я – це...

- а) люди, які разом проживають, мають спільних дітей, та виконують суспільно-корисні функції;
- б) спільність людей одного віку із однаковими інтересами, метою;
- в) стала соціально-психологічна група, члени якої пов'язані шлюбними та родинними відносинами, спільністю побуту, взаємною моральною відповідальністю і соціальною необхідністю.

15. Виділяють такі типи сімей:

- а) офіційні, неофіційні;
- б) повні, неповні; одnodітні, багатодітні;
- в) благополучні, кримінальні, асоціальні.

16. Багатодітною називається сім'я, в якій...

- а) двоє дітей;
- б) троє і більше дітей;
- в) двоє прийомних дітей.

17. До типів неблагополучних сімей відносять:

- а) конфліктну, аморальну, педагогічно неспроможну, асоціальну сім'ю;
- б) аморальну, педагогічно неспроможну сім'ю;
- в) конфліктну, аморальну сім'ю, асоціальну сім'ю.

18. Сім'я з низьким рівнем загальної та відсутністю психолого-педагогічної культури – це...

- а) педагогічно неспроможна сім'я;
- б) асоціальна сім'я;
- в) девіантна сім'я;

19. Аморальна сім'я – це сім'я, яку характеризує...

- а) низький рівень загальної та відсутність психолого-педагогічної культури;
- б) забуття будь-яких моральних та етичних норм;
- в) девіантна поведінка.

20. Сім'ї, в яких інтереси, потреби, наміри і бажання постійно приходять в зіткнення, породжуючи особливо сильні і тривалі негативні емоції – це

- а) педагогічно неспроможна сім'я;
- б) асоціальна сім'я;
- в) конфліктна сім'я.

21. Гіперопіка, авторитарність, непослідовність і суперечливість виховання, несприйняття дитини – це...

- а) стилі виховання дитини в сім'ї;
- б) прорахунки виховання у сім'ї, що ведуть до неблагополуччя;
- в) причини конфліктних ситуацій.

22. Найпоширенішим типом сім'ї є:

- а) неповна;
- б) нуклеарна;
- в) повна.

23. Сім'я, яка включає нерідних батьків і нерідних дітей - це сім'я...

- а) змішана;
- б) нуклеарна;
- в) повторна.

24. Причинами кризового становища сім'ї є:

- а) смертність, розлучення, погані звички у сім'ї;
- б) міграція сім'ї, погане життя і харчування;
- в) всі вище перераховані.

25. Сім'ї, які в даний час найбільш поширені і складаються з батьків і їх дітей, тобто з двох поколінь – це...

- а) поповнені;

б) нуклеарні;

в) неповні.

26. Спостереження, опитування, бесіди, тренінги, коментування малюнків – це...

а) методи вивчення сім'ї;

б) засоби вивчення сім'ї;

в) прийоми вивчення сім'ї.

27. Вивчення сім'ї на основі аналізу малюнків – це ...

а) проєктивні методики вивчення сім'ї;

б) малюнкові методики вивчення сім'ї;

в) історичні методи вивчення сім'ї.

28. Для кола родин, які мають спільні проблеми зазвичай використовують...

а) спостереження;

б) малюнкові методики;

в) психолого-педагогічні тренінги.

29. Перенесення на інших людей потреб чи бажань дитини – це основа...

а) проєктивних методик вивчення сім'ї;

б) малюнкових методик вивчення сім'ї;

в) спільних бесід.

30. Ігрові завдання відносять до:

а) групових методик вивчення сім'ї;

б) малюнкових методик вивчення сім'ї;

в) проєктивних методик вивчення сім'ї.³¹

31. Методика, в якій пропонується самостійно вигадати кінцівку розповіді – це методика....

а) «завершення розповіді»;

б) «незакінчене речення»;

в) коментування картинок.

32. Вивченням сім'ї може займатися:

- а) психолог;
- б) соціальний працівник, психолог;
- в) соціальний працівник, психолог, вчитель.

33. Найбільший вплив на дитину здійснює:

- а) сім'я;
- б) ЗМІ;
- в) школа;
- г) література і мистецтво.

34. Вседозволеність дій дитини, терпимість до її егоїстичної поведінки виникає при...

- а) демократичному стилю виховання;
- б) ліберальному стилю виховання;
- в) авторитарному стилю виховання.

35. Найоптимальнішим стилем виховання дитини є:

- а) демократичний стиль виховання;
- б) ліберальний стиль виховання;
- в) авторитарний стиль виховання.

36. Створення максимальних умов для росту і розвитку дітей, захист дитини, виховання почуттів гідності, цінності власного «Я» – це...

- а) прийоми сім'ї;
- б) завдання сім'ї;
- в) методи сім'ї.

37. Одразу від народження батьки розвивають дитину:

- а) морально і фізично;
- б) розумово;
- в) фізично і розумово.

38. До типів неправильного виховання дітей належать:

- а) виховання по типу Попелюшки, жорстке, виховання по типу кумира;

б) безконтрольність, виховання в умовах підвищеної моральної відповідальності;

в) все вище перераховане.

39. Слово, фольклор, авторитет батьків, традиції, звичаї, ігри – це...

а) методи виховання;

б) засоби виховання;

в) способи виховання.

40. Заохочення, покарання, наказ, схвалення – це ...

а) методи виховання;

б) засоби виховання;

в) способи виховання.

41. Підтвердження правильності вчинків і дій дітей – це...

а) метод покарання;

б) метод заохочення;

в) метод схвалення.

42. Покарання та страх дітей виникають при:

а) аморальному вихованню;

б) ліберальному вихованню;

в) жорсткому вихованню.

43. «Як можна більше вимогливості до людини, як можна більше поваги до неї» - слова...

а) В.О. Сухомлинського;

б) А.С. Макаренка;

в) К.Д. Ушинського.

44. Знання батьками дітей, особистий приклад батьків, їх авторитет, спільна діяльність, педагогічна культура батьків, мікроклімат в родині – це

а) педагогічні умови виховання дітей;

б) методи виховання дітей;

в) способи виховання дітей.

45. Сім'я — це...:

а) найважливіший інститут соціалізації дитини, історично конкретна система взаємин між подружжям, батьками й дітьми;

б) люди, що перебувають у шлюбі;

в) діти та їх батьки;

г) спілка дорослих, яка має намір захищати й задовольняти елементарні потреби дітей;

д) біосоціальна структура, яка захищає від голоду і психічної депривації дітей.

46. Сімейні відносини – це система відносин між соціумом, подружжям, батьками і дітьми, до якої входять...:

а) подружні відносини;

б) дитячо-батьківські відносини;

в) сибсові (між братами та сестрами) відносини;

г) батьківські (взаємовідносини між подружжям як батьками) відносини;

д) усі відповіді є правильними.

47. Що таке соціально незахищена родина?

а) родина соціального ризику;

б) родина, яка не отримує від держави і суспільства необхідної допомоги для виконання її функцій;

в) родина у стані розлучення;

г) неповна родина;

д) малозабезпечена родина.

48. Дослідженнями учених доведено, що провідними факторами формування особистості дитини у родині є :

а) турбота батьків про здоров'я дитини;

б) матеріальне забезпечення родини;

в) єдність вимог до дітей;

- г) втручання співробітників дитячого садочка;
- д) відсутність обов'язків у дитини в сім'ї.

49. Сімейна педагогіка — це наука про...:

- а) виховання дітей у родині;
- б) взаємовідносини між дітьми і батьками;
- в) взаємодія між подружжям у родині;
- г) міжособистісні стосунків між поколіннями у родині,
- д) соціальне призначення родини.

50. Показник кризи сім'ї у сучасному суспільстві — це:

- а) ранній вік вступу до шлюбу;
- б) емоційний характер стосунків між подружжям;
- в) окреме проживання молодої родини від бабусь та дідусів;
- г) збільшення господарчо-побутових проблем;
- д) зниження народжуваності.

51. Назвіть метод, який не стосується методів вивчення родини:

- а) спостереження за спілкуванням дітей і батьків;
- б) анкетування;
- в) бесіда;
- г) запит до правоохоронних органів;
- д) вивчення сімейної історії.

52. Оберіть правильну відповідь:

- а) спілкування педагога з батьками має бути повчальним, категоричним;
- б) спілкування з батьками будується на основі діалогу;
- в) педагог звертається до батьків на основі наказу «згори»;
- г) педагог відзначає недоліки у вихованні дитини;
- д) педагог говорить про недоліки виховання у присутності інших батьків.

53. Виділіть етап, який не входить до методичної роботи з кадрами стосовно проблеми спілкування вихователів із батьками:

- а) консультування;

- б) педагогічна рада;
- в) контроль;
- г) діагностика;
- д) планування.

54. До традиційних форм спілкування педагога із сім'ями» належать :

- а) конференція;
- б) телефон довіри;
- в) КВК;
- г) батьківські збори;
- д) «круглий стіл».

55. Новий підхід до роботи педагога з батьками — це :

- а) спілкування на основі діалогу;
- б) надання права вирішального голосу у визначенні ефективних методів і прийомів виховання;
- в) вказівка на прорахунки й недоліки у вихованні;
- г) повчальний стиль спілкування;
- д) відмова від критики співрозмовника.

56. До нетрадиційних форм спілкування педагога із батьками належить :

- а) інформаційний стенд;
- б) бесіда;
- в) консультація;
- г) відкрите заняття з дітьми;
- д) «Усний журнал».

57. До наочних форм роботи з батьками у ЗДО належить :

- а) підготовка папок-пересувок;
- б) доповідь;
- в) засідання;
- г) дискусія;
- д) листування.

58. Призначення дозвільних методів роботи із батьками полягає у тому, щоб:

- а) схарактеризувати дитину;
- б) надати рекомендації батькам;
- в) встановити емоційний контакт між батьками і вихователями ЗДО, підтримати його між дітьми і батьками;
- г) проаналізувати позитивний досвід домашнього виховання й навчання дитини;
- д) проаналізувати ситуації.

59. Основним актом, який регулює відносини сімейного права є :

- а) Конституція України;
- б) Сімейний кодекс;
- в) Конвенція про права дитини;
- г) Декларація прав дитини;
- д) договір між дітьми та батьками.

60. Назвіть основні проблеми, які стоять перед державою у галузі соціального захисту родини:

- а) необхідність відродження духовно-моральних основ сім'ї;
- б) охорона материнства й дитинства;
- в) підсилення відповідальності сім'ї за виховання дітей;
- г) соціальна підтримка малозабезпечених сімей;
- д) усі відповіді є правильними.

Орієнтовний перелік питань до заліку

1. Дайте характеристику сучасної сім'ї.
2. Розкрийте сутність виховного потенціалу сім'ї.
3. Схарактеризуйте принципи виховання дітей у сім'ї.
4. Дайте характеристику різних типів сімей.
5. Схарактеризуйте законодавчі акти про сім'ю.
6. Визначте функції сім'ї.
7. Схарактеризуйте методи вивчення сім'ї.
8. Поясніть вплив сім'ї на формування особистості дошкільника.
10. Розкрийте зміст виховання дітей в сім'ї.
11. Схарактеризуйте методи виховання дітей в сім'ї.
12. Визначте педагогічні умови успішного виховання дітей у сім'ї.
13. Розкрийте історію української родини.
14. Визначте виховний потенціал неповної сім'ї.
15. Розкрийте особливості виховання дітей в багатодітній сім'ї.
16. Визначте виховний потенціал однієї сім'ї.
17. Розкрийте вплив неблагополучної сім'ї на формування особистості дитини.
18. Розкрийте особливості виховання в сім'ї близнюків.
19. Покажіть особливості виховання дітей в прийомній сім'ї.
20. Покажіть роль сім'ї у підготовці дітей до школи.
21. Розкрийте роль батька у вихованні дітей.
22. Розкрийте роль матері у вихованні дітей.
23. Покажіть роль бабусі та дідуся у вихованні дітей.
24. Покажіть роль авторитету батьків у вихованні дітей.
25. Схарактеризуйте виховний ідеал української сім'ї.
26. Схарактеризуйте народні звичаї, пов'язані з народженням та вихованням дітей.

27. Опишіть методику формування у дітей уявлень про сім'ю.
28. Визначте шляхи взаємодії сім'ї та закладу дошкільної освіти у вихованні дітей.
29. Схарактеризуйте шляхи підвищення педагогічної культури батьків.
30. Представте зарубіжний досвід виховання дітей у сім'ї (країна на вибір).
31. Схарактеризуйте методи трудового виховання дітей у сім'ї.
32. Схарактеризуйте методи морального виховання дітей у сім'ї.
33. Схарактеризуйте методи розумового виховання дітей у сім'ї.
34. Висвітліть проблеми сімейного виховання у спадщині А.С.Макаренка.
35. Висвітліть проблеми сімейного виховання у спадщині В.О.Сухомлинського.
36. Схарактеризуйте види батьківського авторитету.
37. Покажіть особливості виховання хлопчиків у сім'ї.
38. Розкрийте особливості виховання дівчаток у сім'ї.
39. Схарактеризуйте види насилля до дітей у сім'ї.
40. Висвітліть причини та шляхи попередження насилля у сім'ї.
41. Схарактеризуйте види сімейного дозвілля з дітьми дошкільного віку.
42. Розкрийте можливості проведення сімейного оздоровчого дозвілля з дошкільниками.
43. Схарактеризуйте особливості виховання обдарованих дітей у сім'ї.
44. Покажіть вплив насилля на емоційний розвиток дитини.
45. Схарактеризуйте методи заохочення і покарання дітей у сім'ї.
46. Схарактеризуйте напрями виховання дітей у сім'ї.
47. Висвітліть традиції, пов'язані з народженням та вихованням дітей у сім'ї.
48. Розкрийте особливості виховання гіперактивних дітей в умовах сім'ї.
49. Схарактеризуйте форми і методи підвищення педагогічної культури батьків.
50. Висвітліть досвід батьківської освіти в зарубіжних країнах.

Орієнтовна тематика рефератів з курсу

«Педагогіка сімейного виховання»

1. Пренатальна педагогіка як основа сімейної педагогіки та сімейного виховання.
2. Роль сім'ї у формуванні у дошкільників інтересу до професій.
3. Становлення та розвиток інституту батьківства у вітчизняній етнопедагогічній теорії та практиці виховної діяльності сім'ї.
4. Особливості ставлення батьків до дитини з труднощами у спілкуванні.
5. Проблема насилля над дітьми як гостре соціальне явище.
6. Вплив уявлень батьків про статево-рольове виховання дітей.
7. Розуміння батьками проявів дитячої обдарованості.
8. Роль сімейних цінностей у формуванні особистості дитини дошкільного віку.
9. Соціально-психологічний портрет багатодітної родини.
10. Особливості виховання дітей у сім'ях православних християн.
11. Роль сім'ї у формуванні у дошкільників шанобливого ставлення до людей.
12. Соціально-педагогічний аналіз відносин дітей та батьків у сільській сім'ї.
13. Родина як осередок формування медіа-культури особистості.
14. Гендерне виховання дітей у сім'ї.
15. Розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку у родині.
16. Вплив родинних стосунків на виникнення страхів у дитини.
17. Неблагополучна сім'ї як фактор формування девіантної поведінки дитини.
18. Родинні внутрішні конфлікти та їх вплив на дитячо-батьківські відносини.
19. Адаптація дітей після розлучення батьків.
20. Вплив батьків на формування здорового способу життя дошкільників.
21. Запобігання насилля у сім'ї засобами правової освіти батьків.
22. Виховний потенціал неповної сім'ї.

23. Вплив сімейних конфліктів на психомоторний розвиток дитини перших років життя.
24. Ідеї сімейного виховання у працях відомих педагогів.
25. Сучасні проблеми родинного виховання.
26. Педагогічні умови успішного виховання дітей у сім'ї.
27. Сім'я як первинне середовище соціалізації дітей дошкільного віку.
28. Виховні традиції українського родинного виховання.
29. Інтерактивні технології у родинному вихованні.
30. Використання методів покарання та заохочення у практиці сучасного сімейного виховання.
31. Культура сімейного дозвілля як соціально-педагогічний феномен.
32. Прийомна сім'я як інноваційна форма опіки дітей-сиріт.
33. Цінності сім'ї та родинного виховання – першооснова життя дитини.
34. Роль авторитету батьків у вихованні дітей.
35. Вплив батьківського ставлення до дитини на розвиток її особистості.
36. Вплив сім'ї на формування моральних якостей дошкільників.
37. Взаємодія закладу дошкільної освіти і сім'ї у вихованні дітей.
38. Сімейне фізичне виховання як народна традиція.
39. Профілактика насилля над дітьми у сім'ї.
40. Образ батька в уявленні дитини та його роль у вихованні дітей.
41. Формування образу сім'ї у дітей дошкільного віку.
42. Гуманізація батьківсько-дитячих взаємин.
43. Сімейне дозвілля як чинник формування сучасної сім'ї.
44. Взаємодія сім'ї та закладу дошкільної в організації фізкультурно-оздоровчої роботи.
45. Формування педагогічної компетентності батьків дошкільників.

Орієнтовна тематика курсових робіт

1. Спільна діяльність дорослих і дітей як чинник формування позитивних взаємин у сім'ї.
2. Вплив сім'ї на формування обдарованої дитини.
3. Особливості співпраці вихователів і батьків у період адаптації дітей до закладу дошкільної освіти.
4. Взаємодія сім'ї і закладу дошкільної освіти у вихованні моральних якостей дошкільників.
5. Педагогічні умови забезпечення емоційного комфорту дитини в сім'ї.
6. Роль родинних традицій у вихованні дітей дошкільного віку.
7. Особливості впливу батька на формування особистості дитини.
8. Особливості впливу матері на формування особистості дитини.
9. Вплив неблагополучної сім'ї на формування особистості дитини дошкільного віку.
10. Педагогічні умови успішного виховання дітей у сім'ї.
11. Вплив стилю сімейного виховання на становлення самооцінки дітей дошкільного віку.
12. Взаємодія закладу дошкільної освіти і сім'ї у вихованні дітей дошкільного віку.
13. Особливості виховання дітей у багатодітній сім'ї.
14. Авторитет батьків як чинник виховання дітей дошкільного віку.
15. Шляхи підвищення педагогічної культури батьків.
16. Соціалізація дошкільників в умовах неповної сім'ї.
17. Економічне виховання дошкільників в умовах сім'ї.
18. Особливості виховування гіперактивних дітей в умовах сім'ї.
19. Вплив сім'ї на формування дитячої субкультури.
20. Вплив насильства на особистісний розвиток дитини дошкільного віку.

**Перелік рекомендованої літератури
до курсу «Педагогіка сімейного виховання»**

1. Амонашвілі Ш. Мистецтво родинного виховання : педагогічне есе. Харків : Школа, 2017. 400 с.
2. Амонашвили Ш. Как любить детей. (Опыт самоанализа). Москва: Арт-пресс, 2017. 136с.
3. Бевз Г. М. Прийомна сім'я: соціально-психологічні виміри : монографія. К. : Слово, 2010. 352 с.
4. Буянов М. И. Ребенок из неблагополучной семьи : записки дет. психиатра : кн. для учителей и родителей. М. : Просвещение, 1988. 207 с.
5. Воспитание детей в неполной семье / Ред. Н.М.Ершова. М. : Прогресс, 1980. 206 с.
6. Гарбузова В. И. Воспитание ребенка. СПб., М. : Дельта, АСТ, 1997. 432 с.
7. Гиппенрейтер Ю. Б. Общаться с ребенком. Как?. Москва : АСТ, 2015. 302 с.
8. Гиппенрейтер Ю. Б. Самая важная книга для родителей. Минск : Харвест, 2016. 310 с.
9. Гончаров В. Л., Мурашкевич О. А. Домашнє насильство: як захистити дитину. К. : Шк. світ, 2009. 120 с.
10. Дмитриева О.А. путь компетентного родителя. Х.: Основа, 2009. 222с.
11. Енциклопедія батьківства : посібник з сімейного виховання / авт. кол. за заг. ред. Є.І. Коваленко, С.В. Кириленко. К. : КНТ, 2008. 592 с.
12. Енциклопедія дитячого дозвілля : Я-кухар. Я-художник. Я-садівник. К. : Махаон-Україна, 2001. 120 с.
13. Исаенко В. П. Праздники в нашем доме. Москва : Легпромбытиздат, 1992. 160 с.
14. Кавалло Р., Панарезе А. Не програуйте дитину: як наші слова впливають на долю дітей. Київ : Центр учбової літератури, 2020. 160 с.

15. Кан-Калик В. А. Семейная педагогика : Педагогич. раздумья о проблемах воспитания детей в семье. Грозный : Чечено-Ингушское кн. изд.-во, 1984. 71 с.
16. Корчак Я. Як любити дітей. К. : вид-во "Знання" України, 1992. 32 с.
17. Кузьмінський А. І. Педагогіка родинного виховання : навч. посіб. К. : Знання, 2006. 324 с.
18. Куликова Л. Ф., Слинко Л. Т. Статеве виховання дітей і підлітків. 3-є вид., перероб. і допов. К. : Здоров'я, 1988. 40 с.
19. Куликова Т. А. Семейная педагогика и домашнее воспитание : Учеб. для студ. средних и высш. пед. учеб. завед. М. : Академия, 1999. 232 с.
20. Кэмпбелл Р., Максимов М. Как на самом деле любить детей. Не только любовь. М. : Знание, 1992. 200 с.
21. Ле Ш. Э. Когда ваш ребенок сводит вас с ума : Пер. с англ. М. : Педагогика, 1990. 269 с.
22. Леви В. Нестандартный ребенок : (Искусство быть другим. Книга вторая). 3-е изд. М. : Центр психологии и психотерапии, 1992. 232 с.
23. Ліщук В. Материнська школа. 7-е вид., доп. Чернівці : Наші книги, 2008. 112 с.
24. Лохвицька Л., Андрущенко Т. Виховання здорової дитини в сучасній сім'ї. Сім'я - берегиня здоров'я дитини. Тернопіль : Мандрівець, 2010. 228 с.
25. Макаренко А. С. Книга для родителей. М. : Правда, 1987. 384 с.
26. Максименко Д. С. Виховуємо дитину. Практична психологія. Київ : Центр учбової літератури, 2018. 112 с.
27. Максименко Д. С. Вчимося бути батьками. Школа для молодих батьків. Практична психологія. Київ : Центр учбової літератури, 2018. 200 с.
28. Масару Ибука. После трех уже поздно. Москва : Альпина Паблишер, 2018. 224с.

29. Маценко Л.М. Педагогіка сімейного виховання: навч. посіб. К.: НАКККіМ. 2011. 293 с.
30. Никитин Б. П., Никитина Л. А. Мы, наши дети и внуки. 3-е изд., доп. М.: Молодая гвардия, 1989. 303 с.
31. Никитина Л. А. Мама или детский сад: Кн. для воспитателей дет. сада. М.: Просвещение, 1990. 93 с.
32. Николаева Я. Воспитание ребенка в неполной семье. Москва: Владос, 2012. 180с.
33. Новара Д. Покарання марні. Як виховувати, не попадаючи в пастку емоцій. Київ: Сварог, 2020. 276 с.
34. Островская Л. Ф. Почему ребенок не слушается. 2-е изд., доп. М.: Просвещение, 1982. 111 с.
35. Пича В. М. Радость семейного общения. К.: Рад. шк., 1991. 191 с.
36. Родинно - сімейна енциклопедія / авт. кол. В. М. Благінін; ред. Ф. С. Арвата. К.: Богдана, 1996. 438 с.
37. Самые лучшие методики воспитания ребенка. Донецк: Агенство Мультипресс, 2007. 288 с.
38. Семиченко В. А., Заслуженюк В. С. Мистецтво взаєморозуміння: Психологія та педагогіка сімейного спілкування: навч. посіб. Київ: Веселка, 1998. 214 с.
39. Сім'я та родинне виховання у національній етнопедагогічній культурі: Зб. наукових ст. / Переяслав-Хмельницький держ. пед. ун-т імені Григорія Сковороди. Переяслав-Хмельницький, 2005. 438 с.
40. Сіданіч І. Л. Як зробити батьків і дітей щасливими. К.: Вид-во "Плеяди", 2005. 120 с.
41. Спок Б. Разговор с матерью: пер. с англ. / вступ. ст. Ю. П. Азарова; ред. В. С. Мухина. Киев: Варта, 1994. 192 с.
42. Спок Б. Ребенок и уход за ним. К.: Наук. думка, 1992. 495 с.

43. Стельмахович М. Г. Українська родинна педагогіка : Навч. посіб. / Ін-т системних досліджень освіти. К., 1996. 288 с.
44. Сухомлинський В. О. Батьківська педагогіка. К. : Рад. шк., 1978. 263 с.
45. Трубавіна І. М. Соціально-педагогічна робота з сім'єю в Україні: теорія і методика : монографія. Харків : Нове слово, 2007. 395 с.
46. Хогг Т., Блау М. Таємниці мами, що добре спить. Про сон, годування і спілкування з малюком від народження до дитячого садка. Київ : Центр учбової літератури, 2020. 560 с.
47. Хомуленко Т. Б., Шукалова О. С. Стиль сімейного виховання як чинник розвитку пізнавального інтересу молодших школярів / Харків. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди. Х. : ХНПУ, 2011. 173 с.
48. Черновол-Ткаченко Р. І., Сєдова Т. Д., Чепіга І. В., Ампілогова Л. П. Школа розвитку обдарувань. Ч. 1. Київ : Основа, 2019. 112 с.
49. Что необходимо знать каждому мальчику / Под общ. ред. А. Грачева; Ответ. ред. И.В. Дубинина. М. : Даниловский благовесник, 2000. 224 с.
50. Шавровська Н. В. Заповіді щасливого батьківства. Х. : Марич В.М., 2009. 58 с.